

MERKKI TAAKSE

POLIITIKKOJEN JA TOIMITTAJIEN
METAFORIEN IDEOLOGISUUS
TELEVISION KESKUSTELUOHJELMASSA.

PETRI KANANEN
JOURNALISTIIKAN PRO GRADU-TYÖ
VIESTINTÄTIETEIDEN LAITOS
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
JOUULUKUU 2000

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos VIESTINTÄTIETEIDEN
Tekijä Petri Kananen	
Työn nimi Merkki taakse. Poliitikkojen ja toimittajien metaforien ideologisuus television keskusteluohjelmassa.	
Oppiaine Journalistiikka	Työn laji Pro gradu
Aika Joulukuu 2000	Sivumäärä 77
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Tavoitteenani oli selvittää, miten metaforat toimivat poliitikon ja toimittajan keskustellessa televisiossa. Päämääränäni oli tutkia toimittajien ja poliitikkojen metaforisointien eroavaisuuksia. Tarkastelun arvoista oli, vaihtelivatko toimittaja Timo Harakan metaforisointitavat keskustelukumppaneiden vaihtuessa.</p> <p>Luokittelin keskustelujen ja poliitikoista tehtyjen inserttien metaforat yleisyys - erityisyys -akselille. Tein luokitteluista taulukoita, joiden pohjalta tarkastelin tutkimuskysymyksiäni erityisesti ideologian näkökulmasta. Inserteissä tutkin, millaisia merkityksiä metaforat ja kuvat luovat yhdessä.</p> <p>Aineistonani oli kuusi Musta laatikko-ohjelman haastattelua. Haastateltavina olivat suurimpien puolueiden puheenjohtajat ennen vuoden 1999 eduskuntavaaleja.</p> <p>Sain työni tulokseksi, että stukturaaliset metaforat olivat yleisimpiä sekä poliitikoilla että toimittajilla. Poliitiikkaa metaforisoitiin tällöin esimerkiksi sodan, pelin ja teatterin metaforilla. Toimittaja Timo Harakan metaforisoinnit vaihtelivat aina haastateltavasta riippuen. Tulkitsin tämän mukautuvuuden kriittisyydeksi. Toimittajat käyttivät monipuolisempia metaforia kuin poliitikot.</p>	
Asiasanat Metafora, ideologia, itsestäänselvyys, poliitikko, toimittaja	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto / Tourulan kirjasto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO	1
2.	METAFORA	3
2.1.	TROOPIT	4
2.2.	ANALOGIA JA SYMBOLI	5
2.3.	KORVAAMISTEORIA	7
2.4.	VERTAAMISTEORIA	8
2.5.	VUOROVAIKUTUSTEORIA	8
2.6.	KOGNITIIVINEN TEORIA	9
2.7.	METAFORATYYPIT	11
2.8.	VASTA- JA VAIHTOEHTOMETAFORAT	12
2.9.	TUTKIMUS SUOMALAISESSA VIESTINNÄSSÄ	13
3.	IDEOLOGIA	14
3.1.	KOLME MERKITYSTÄ	14
3.2.	NEGATIIVINEN IDEOLOGIA	16
3.3.	ITSESTÄÄNSELVYYDESTÄ IDEOLOGIAAN	18
3.4.	ALTHUSSER	20
3.5.	IDEOLOGISUUS JA JOURNALISMI	23
4.	ANALYYSI	26
4.1.	AINEISTO	26
4.2.	KYSYMYKSET	27

4.3. METODIT	28
4.4. TEKSTIN TULKINTA	30
4.5. KUVIEN TULKINTA	31
5. KESKUSTELUJEN METAFORAT	32
5.1. SATU HASSI	33
5.2. JAN-ERIK ENESTAM	35
5.3. SAULI NIINISTÖ	36
5.4. SUVI-ANNE SIIMES	40
5.5. ESKO AHO	42
5.6. LIISA JAAKONSAARI	45
5.7. TAULUKOITA	49
5.8. TULKINTOJA	52
6. INSERTTIEN METAFORAT	55
6.1. KÄÄNTYILEVÄ PISPALALAINEN	56
6.2. LIBERAALI TAISTELIJA	58
6.3. KYLMÄJÄRKINEN RULLALUISTELIJA	60
6.4. SÄMPYLÄNTUOKSUINEN PÄTKÄTYÖLÄINEN	62
6.5. KANNUKSEN LAUSUNTOLINKO	63
6.6. SDP:N MARCO BJURSTRÖM	65
6.7. TAULUKOITA	66
6.8. TULKINTOJA	68
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	70
8. LÄHTEET	74

I . JOHDANTO

Istu mukavasti tuolissasi. Hengitä tasaisesti. Laita silmäsi kiinni. Laske hitaasti takaperin kymmenestä noltaan ja avaa silmäsi. Jätit kiireen taaksesi. Kieli, kulttuuri ja samalla journalismi ovat täynnä hengittämisen kaltaisia itsestäänselvyksiä. Arkipäiväisyyksiä. Niitä ei huomaa, ellei niihin erikseen tartu. Nyt teemme niin.

Pro gradu-työssäni pyrin ymmärtämään maailmaa erityisesti metaforia tutkimalla. Metaforat eivät ole pelkästään runouteen liittyviä kielikuvia. Käytämme niitä jokapäiväisessä elämässämme. Pohjaan työssäni ajatukseen, jonka mukaan metaforat ovat vahvasti rakentamassa todellisuuttamme. Hahmotamme niiden avulla meitä ympäröivää maailmaa. Joukkoviestintävälineet ovat paljon seurattuja, ja niiden vaikutus on myös yhteisen metaforiston ja käsitteiden rakentajana sekä vakiinnuttajana tunnettu. Tällä käsityksellä voidaan korostaa kielen yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Tutkin työssäni metaforien ideologista luonnetta. Monestikaan emme huomaa käyttävämme metaforia. Niistä on tullut meille itsestäänselvyksiä. Juuri itsestäänselvyys on oivallinen ponnahduslauta ideologialle, jota ei pidä kuitenkaan ajatella minään pirullisena salajuonena koko maailmaa vastaan. Ennemminkin on kysymys ajatusrakennelmasta, joka saa ilmiänsä myös metaforassa. Ideologiaa löytyykin kaikkialta.

Työni rakentuu teoriasta ja omasta tutkimuksesta. Teoria jakautuu kahteen lukuun. Ensin seikkailemme luvussa kaksi metaforan ja sen lähisukulaisten maailmassa. Tutustumme eri metaforateorioihin. Tämän osuuden anti sijaitsee journalistiikan, kielentutkimuksen, yhteiskuntatieteiden ja jopa psykologian välimaastossa.

Luku kolme omistautuu ideologian ja itsestäänselvyyksien maailmaan. Siinä esitellään ideologian tärkeimpiä teorioita ja lähestytään jonkin verran käytäntöjä. Tämä luku on aika syvällä yhteiskunnallisessa maailmassa.

Pohjustan omaa analyysiäni luvussa neljä. Kerron siellä vielä tarkemmin tutkimuksestani. Analysoin työni empiirisessä osuudessa luvuissa viisi ja kuusi vuoden 1999 eduskuntavaalien alla lähetettyä viittä Musta laatikko-ohjelmaa. Niissä toimittaja Timo Harakka keskustelee kuuden puoluejohtajan kanssa. Tutkin, millaisia sanallisia metaforia keskusteluissa käytetään. Luokittelen metaforat, ja selvitän löytyykö metaforien käytössä eroja miesten ja naisten ja eri puolueiden välillä. Selvitän muuttuuko Harakan metaforisointi haastateltavien välillä. Pohdin, miten ideologia toimii metaforissa. Toimitus on tehnyt jokaisesta haastateltavasta insertin, jossa kerrotaan lyhyesti poliitikon henkilöhistoria. Analysoin niistä sanalliset metaforat ja tutkin samalla, miten kuva vaikuttaa metaforiin.

2. METAFORA

Metafora ymmärretään kansantajuisesti runouden tehokeinoksi, jossa tutulla asialla selitetään tuntematonta. Monet ovat havainneet metaforia vaikkapa Jeesuksen vertauksissa. Hän opetti vaikeatajuisia asioita kielellä, jota kansa ymmärsi. Harva kuitenkaan ajattelee, että arkikieli pursuaisi metaforia.

Metaforassa tutun asian avulla voidaan tutustua outoon. Logiikka toimii myös toiseen suuntaan, jolloin tunnettu asia voikin muuttua oudoksi. Metaforan arkijärjellisyys liittyy yhteisesti jaettuihin ja tuttuihin käsityksiin asioista. Metaforilla käsitellään abstraktia, uutta ja outoa asiaa tai toimintaa konkreettisen ja tutun asian tai toiminnan kautta (HELLSTEN 1998, 64). Tieteessä metaforien avulla voidaan valottaa tietyn käsitteen eri puolia. Esimerkiksi Gareth Morganin (1986) teos *Images of Organization* valottaa organisaation rakennetta vertaamalla sitä esimerkiksi aivoihin, koneeseen ja organismiin. Tällaisella tarkastelulla organisaatiosta saa hyvin monipuolisen kuvan. Poliitikkoa on taas verrattu kaveriin ja peluriin Pekka Isotaluksen (1998) toimittamassa kirjassa *Kaveri vai peluri*.

Lakoffin ja Johnsonin (1980, 1999) mukaan ymmärrämme maailmaa metaforien avulla. Koska metaforien käyttömme on usein tiedostamatonta, ne ovat tämän vuoksi erityisen tehokkaita. Maailman ymmärtäminen metaforien kautta perustuu siihen, että abstrakteja asioita käsitetään ja assosioidaan konkreettisten asioiden avulla.

Minun työssäni oleellinen ajatus on, että metaforat ovat koko ajatteluamme keskeisesti ohjaavia käsitteitä. Ne laajentavat ja rajaavat kykyämme käsittää ja hahmottaa todellisuutta. Aina kun asiaa rajataan, sitä voidaan ymmärtää. Rajaamalla myös menetetään jotakin kokonaisuudesta. Yleisessä metaforan tutkimuksessa rajan metafora

hukkaavat metaforaan sisältyviä merkityksiä (HELLSTEN 1997, 9-10). Metaforalla on hyvin läheisiä sukulaisia, joita ovat metonymia, synekdokee ja ironia. Näitä kolmea metaforan ohella voidaan kutsua kielen troopeiksi. Suppeassa metaforakäsityksessä nämä kaikki ovat erillisiä trooppeja ja puolestaan laajassa käsityksessä metafora kattaa kaikki troopit.

Laajaa metaforakäsitystä edustavat esimerkiksi Lakoff ja Johnson (1980, 1999). He erottavat toisistaan metaforan ja metonymian, jossa tietty valittu osa edustaa kokonaisuutta. Metonymialla on pääasiallisesti viittaava tehtävä, jolloin jokin asia edustaa toista (LAKOFF & JOHNSON 1980, 38). Esimerkiksi "Nixon pommitti Hanoita" on metonymia, jossa Nixon korvaa koko Yhdysvaltojen sotakoneiston.

Synekdokeessa asian jokin osa tai ominaisuus kuvaa kokonaisuutta. Esimerkiksi puhuttaessa kymmenestä suvesta tarkoitetaan kymmentä vuotta. Kesä edustaa näin koko vuotta. Metonymia on lähellä synekdokeeta, jossa on kuitenkin kyse metonymiaa vapaammasta assosiaatiosta. (HELLSTEN 1997, 13.) Esimerkiksi "iso omena" edustaa New Yorkia. Tämä on hyvin lähellä symbolin käsitettä.

Ironia syntyy esitetyn asian ja sen todellisen tarkoitteen välisestä ristiriidasta. Tällaisen ristiriidan voi saada esimerkiksi puheen, eleiden ja äänensävyjen yhteisvaikutuksella. On esimerkiksi mahdollista sanoa tietyllä äänensävyllä kuulantyoöntäjä Arsi Harjua pieneksi, ja samalla tarkoittaa, että onpas mies aikamoinen järkäle. Mika Halvariakin kutsutaan Kemin keijuksi. Monet metaforat toimivat ironian keinoilla.

2.2. ANALOGIA JA SYMBOLI

Pekosen (1996, 103) mukaan metafora on symbolin kielellinen ja retorinen lähtökohta. Symbolin merkityksen laajentuminen mahdollistuu vasta tulkinnan tuloksena. Metaforalla ei voi selittää symbolia tyhjentävästi. Symboli on siis metaforaa laajempi käsite. Symboli

viittaa etymologisesti tunnistamiseen, jonka ehtona on jokin yhteinen, joka luo siteen. Symboli on tuon siteen merkki.

Symboli ei toimi kuten merkit yleensä, pelkästään tiedon ja informaation kantajana vaan symboli edellyttää myös tulkitsijan ja kokijan omaa panosta voimakkaina tunteina ja kokemuksina. Symbolin yhteydessä voidaan puhua yhteiskunnallisesta lisämerkityksestä. Kaksiosaisen tulkinnan ensimmäinen taso on ainut tie merkityksen lähteille. Kytettäessä metaforaan poeettisuus, elävä metafora voidaan nähdä retoriikaksi, jossa diskurssi vapauttaa fiktion vallan kuvata maailmaa uudesta näkökulmasta. Poeettisuus järkyttää kirjaimellista itsestään selvää ajatusta ja tekee tätä kautta kirjaimellisen tulkinnan mahdottomaksi. Kirjaimellisen tulkinnan järkyttäminen on ehtona toisen tason tulkinnalle. Metafora ei tyydy jännitteen tai ristiriidan esittämiseen vaan se pyrkii olemaan myös ratkaisu. (PEKONEN 1996, 102 - 106.)

Metafora ja analogia ovat hyvin läheisiä termejä. Analogiapäätelmässä todetaan kahden suhteen samankaltaisuus siten, että teema-alueen väitetään jollakin tavalla muistuttavan perusta-alueetta. Tällä kytkennällä halutaan syventää, jäsentää ja arvioida teemaa sen pohjalta, mitä perustasta tiedetään. Aron mukaan Perelmanin metaforakäsitys rajoittuu teeman ja perustan sulautumisen tuloksena syntyvään tiivistyneeseen analogiaan. (ARO 1999, 40.) Analogiassa väitetään vain, että a:n suhde b:hen muistuttaa jotenkin c:n suhdetta d:hen. Kyse ei ole jakolaskukaavasta vaan vain kahden suhteen tietynlaisesta liittämistä toisiinsa. Näin perusta, joka tunnetaan paremmin, sijoittuu eri alueelle kuin teema. (PERELMAN 1996, 129.)

Metaforia ei voi tulkita kirjaimellisesti, koska teksti olisi tällöin vailla mieltä. Symboli taas voidaan tulkita ja ymmärtää kirjaimellisesti. Vaikka metaforat eivät olekaan vielä symboleja, niin metaforia voidaan hyödyntää luotaessa symbolista muotoa. Symbolia on määritelty siten, että se liitetään merkkeihin, joilla ilmaistaan figuratiivisia merkityksiä retoristen sääntöjen pohjalta. Verrattaessa metaforaa ja symbolia Pekonen ajattelee, että

symbolissa ei ole välttämätöntä palauttaa tuntematonta tuttuun. (PEKONEN 1991, 24-25.)

Minä sijoitan Hellstenin (1997) tavoin oman metaforakäsitykseni laajan ja suppean näkemyksen väliin kallistuen laajan näkemyksen puolelle, jolloin sisällytän kaikki troopit metaforan sisään. Hellsten (1997: 14-15) korostaa, että metaforakäsityksen laajuus ei suoraan lyö lukkoon käsitystä metaforasta. Kyse on pikemminkin eri aikakausien metaforakäsityksistä.

2.3. KORVAAMISTEORIA

Metaforan korvaamisteoriassa sana tai ilmaisu korvataan toisella termillä. Metafora on näin kielellinen ornamentti, tyylikeino, joka voidaan korvata kirjaimellisella ilmaisulla. (ARISTOTELES 1994.) Metafora on laaja-alaista nimen siirtämistä asialta toiselle. Aristoteles oli kiinnostunut luovista metaforista tehokeinoina, ei niinkään vakiintuneista arkikielen metaforista (HELLSTEN 1997, 17).

Ricoeur ja Johnson ovat arvostelleet korvaamisteorian kapea-alaisuutta. Ensinnäkin, koska metaforinen sanan korvaaminen sijoittuu sanojen tasolle, se kuuluu yksinomaan poeettiseen kieleen, ja toimii vain yksittäisten sanojen tasolla. Toiseksi metafora myös määrittyy poikkeamaksi kirjaimellisesta käytöstä. Kyse on siis tavallaan väärän nimen antamisesta. Kolmanneksi metaforan katsotaan perustuvan jo olemassa olevaan samankaltaisuuteen kahden asian välillä. Empiristisen ja positivistisen tradition mukaan metafora ei tuo uutta informaatiota, koska metaforinen ilmaisu voidaan aina korvata kirjaimellisella ilmaisulla. Nämä traditiot käsittävätkin metaforan tyyllillisenä keinona jo olemassa olevien rakenteiden heijastamisessa. (HELLSTEN 1997, 17.)

2.4. VERTAAMISTEORIA

Vertaamisteorian mukaan metaforat ovat tiivistyneitä analogioita. Analogia toteutuu kahden suhteen välisenä vertailuna. Vertaamisteoria korostaa korvaamisteorian tavoin metaforaa kuvaannollisena, poikkeavana kielenkäyttönä. Kyse on kuitenkin sanojen korvaamisen sijaan vertauksesta, josta on pudotettu kuin-sana pois. Vertaamisteorian mukaan metaforalla voidaan pelkän heijastamisen sijaan myös muokata rajallisesti olemassa olevaa todellisuutta. (HELLSTEN 1997, 18.)

“Pragmaattisesti olennaista on se, että puhuja ratkaisee sananvalintansa jotensakin seuraavaan tapaan: Tiedän kyllä, ettei x ole y, mutta sanon sitä kuitenkin y:ksi, koska haluan antaa kuulijalle sen vaikutelman, että se jotenkin muistuttaa y:tä.” (KOSKI 1992, 14.)

2.5. VUOROVAIKUTUSTEORIA

“Vuorovaikutusteoria on korvaamis- ja vertaamisteorioihin nähden käännteentekevä, koska tämän interaktioteorian mukaan metafora ei ole pelkästään kieleen lisättävä tehokeino vaan itse asiassa kaikki kieli on metaforista ja metaforilla voidaan luoda uusia käsityksiä maailmasta. Metaforisia ilmauksia ei voida korvata kirjaimellisilla ilmaisuilla latistamatta niiden ajatuksellista sisältöä. Metafora ei perustu aina samankaltaisuuksiin vaan myös eroavaisuuksiin”. (HELLSTEN 1997, 22.)

Hellsten (1997, 19 - 21) perustaa näkemyksensä vuorovaikutusteoriasta varsinkin I.A.Richardsin näkemyksille. Richards määrittelee ajattelun metaforiseksi ja johtaa tästä käsitejärjestelmän metaforisuudesta kielelliset metaforat. Richards määrittelee metaforan kielellisen kuvion sijasta ajatuksellisten kenttien yhteensulautumaksi. Vuorovaikutusteoriassa metaforassa ei ole kyse lauseen tai sanojen tasolla tapahtuvasta poikkeavuudesta vaan koko kontekstissa syntyvästä metaforisuudesta. Metafora ei perustu pelkkiin samankaltaisuuksiin vaan myös eroavuudet ovat merkittäviä.

2.6. KOGNITIIVINEN TEORIA

“Käyttämämme käsitteet muotoilevat sen, mitä havaitsemme, ymmärrämme maailmasta tai miten suhtaudumme muihin ihmisiin. Käsitejärjestelmämme määrittelee siten jokapäiväiset suhteemme muihin” (LAKOFF & JOHNSON 1980, 3.)

Kognitiivinen metaforateoria on vuorovaikutusteorian jatkoa, sillä myös siinä metaforat määritellään enemmän ajatuksellisiksi kuin pelkästään lingvistisiksi kielikuvioiksi. Metaforisten ilmaisujen avulla käsitteellistetään ja hahmotetaan asioita. Nimensä mukaisesti kognitiivinen metaforateoria painottaa metaforan kognitiivista eli tiedollista merkitystä ja arkikielisyyttä. Metaforista ilmausta ei voi kääntää kirjaimelliseksi ilman kognitiivisen arvon katoamista. (HELLSTEN 1997, 22.)

Lakoff korostaa sitä, että metaforissa ei ole kysymys yksinomaan kielen alueen ilmiöstä, vaan hänen määritelmänsä mukaan metaforat ovat yleisiä inhimillisen ajattelun käsitteellisten alueiden välisiä jäsennyksiä ja kartoituksia. Metaforan ydin ei ole lainkaan kielessä, vaan siinä tavassa, jolla näitä mentaalisia alueita keskenään käsitteellistetään. (ARO 1999, 139.)

Lakoff & Johnson (1999, 123) ovat listanneet muutamia kohtia, joissa perinteinen käsitys metaforista menee metsään. Ensinnäkin perinteisesti ajatellaan, että metafora olisi vain sanojen tasolla - ei ajattelun. Sanat olisivat metaforia silloin, kun niitä käytetään tavallisuudesta poikkeavissa merkityksissä. Toiseksi arvostelua saa ajatus, että metaforinen kieli ei olisi perinteisesti osa tavallista ja perinteistä kieltä. Kolmanneksi he kritisoiivat näkemystä, että metaforinen kieli on poikkeavaa ja sitä, että metaforissa sanoja ei käytetä niiden varsinaisessa merkityksessä. He kyseenalaistavat myös käsityksen, että tavalliset metaforat olisivat jokapäiväisessä elämässä kuolleita metaforia. Heidän mielestään ei pidä myöskään paikkaansa, että metaforat ilmaisevat samankaltaisuuksia. Perinteisesti ajatellaan, että sanan normaalin merkityksen ja metaforan välillä on samankaltaisuus. “Käyttämillämme metaforilla on yhteys tapaamme ymmärtää

todellisuutta kehollisesti”, miehet ajattelevat.

Metaforat ovat osa inhimillistä käsitejärjestelmää. Suurin osa siitä on metaforisesti strukturoitua (LAKOFF & JOHNSON 1980, 56). Ajatuksesta seuraa, että metaforat ohjaavat osaltaan ymmärtämistä ja sitä kautta myös kieltä, toimintaa ja ajattelua. (HELLSTEN 1997, 23.) Tämä käsitys on erityisen tärkeä työssäni. Se antaa perustelun, miksi tiedotusvälineissä käytettäviä metaforia kannattaa tutkia.

Vertaamis- ja kognitiivinen teoria eivät rajaa metaforaa pelkästään verbaaliseksi ominaisuudeksi. Metaforan käsitteellistä tasoa voidaan ilmaista sekä verbaalisesti että visuaalisesti. Näiden vaihtoehtojen lisäksi metafora voi olla ääntä ja kuvaa yhdistävä. (HELLSTEN 1997, 79.) Tämä huomio mahdollistaa television metaforien tutkimisen. Televisiossa kuvan ja äänen yhteispelillä voidaan luoda monipuolista ja monitulkintaista metaforiikkaa. Visuaalisessa metaforassa abstrakti idea saa konkreettisen muodon. Vakiintuneiden metaforien analysointiin sopii kognitiivinen metaforateoria, mutta innovatiivisempien metaforien analysointiin osin tarkoituksenmukaisempia aineksia tarjoaa vuorovaikutusteoria. (HELLSTEN 1997, 24.)

Tiina Onikin (1992, 35) mielestä, laajan metaforakäsityksen ongelmana on, että metafora uhkaa menettää merkityksensä, jos joksenaikin kaikki on metaforaa. Metafora onkin hänen mielestään enemmän tehtävänasettelu ja tutkimuksen lähtökohta kuin ratkaisu ongelmiin.

Lakoffin ja Johnsonin teoriaan liittyy eksperientalistinen käsitys. Ihminen käsittää maailman vain kokemustensa kautta. Koska kaikilla ihmisillä on samantapainen ruumis, niin varhaiset keholliset kokemukset ovat kaikilla periaatteessa samanlaisia. Keskeiset mielikuvaskaemat ovat pitkälti universaaleja. (NIKANNE 1992, 69.)

Urpo Nikanne (1992, 75) kritisoi Lakoffia ja Johnsonia siitä, että metaforateoria ei

kyseenalaista käsitteenmuodostusta ja kokemusta kylliksi ollakseen psykologisesti uskottava. Jos asiat käsitetään metaforien avulla, millaisia ovat ne käsitteet, jotka ymmärrämme ilman metaforia?

2.7. METAFORATYYPIT

Hellsten (1997, 88) on luokitellut metaforat niiden käyttötavan mukaan yleisyys - erityisyys - akselille, sen mukaan kuinka yleistä niiden käyttö on. Kaikkein yleisimpiä ovat kuolleet metaforat. Ne voidaan herättää henkiin ottamalla niistä käyttöön ennen käyttämättömiä puolia. Kuolleet metaforat ovat niin yleisiä kielessämme, että emme huomaa niiden olevan metaforia lainkaan. Sanomme työpaikastamme puhuttaessa, että meillä on *virka*. Tuskin tulemme ajatelleeksi, että virka on ollut aikoinaan ansoja kokevan metsästäjän ansalta ansalle kulkeva reitti.

Kehollis-fysikaaliset metaforat pohjautuvat suoraan kehollisiin kokemuksiimme eli niiden lähdealueena on jokin fysikaalisen todellisuuden alue. Kehollisiin kokemuksiin liittyvät vakiintuneet, käsitteellistämistä ohjaavat mielikuvaskaemat, jotka ilmenevät vakiintuneina tapoina jäsentää maailmaa metaforisten jaottelujen ja luokittelujen avulla. Kehollis-fysikaalisten metaforien käyttö on usein niin vakiintunutta, ettei niiden metaforisuuteen kiinnitetä huomiota. (HELLSTEN 1997, 88 -89.) Kehollista ja samalla kuollutta metaforaa käyttäen pöydällä on *jalka*. Myöskin asian ymmärtäminen *käsittämällä* viittaa hyvin konkreettiseen keholliseen metaforaan.

Strukturaalisissa metaforissa yhdistetään käsitteellisiä kenttiä toisiinsa. Lähde- ja kohdealueella (perusta ja tema) on selkeä rakenne, jonka osittaisesta vastaavuudesta metafora syntyy. Strukturaalisten metaforien taustalla olevat skeemat ovat usein melko yleisiä ja epämääräisiä. Tämän vuoksi ne ovatkin innovatiivisempia kuin esimerkiksi keholliset skeemat. (HELLSTEN 1997, 90.) Esimerkkinä strukturaalisesta metaforasta on

politiikan ymmärtäminen peliksi tai teatteriksi.

Historiallisissa metaforissa teema saa selityksensä jostakin historian tapahtumasta. Vakiintumattomuutensa vuoksi ne ovat usein strukturaalisia metaforia innovatiivisempia. (HELLSTEN 1997, 91.) Historiallinen metafora voi olla esimerkiksi jääkiekko-ottelun häviämisen nimittäminen Leijonien Waterlooksi.

Viimeisenä yleisyys - erityisyys -akselin päässä kaikkein erityisimpinä tulevat metaforiset sanonnat, jotka ovat usein lähtöisin agraariyhteiskunnasta. Ne toimivat lähinnä värikkäinä yksityiskohtina kielessä ja perustuvat usein hyvin suppean sosiaalisen ryhmän kokemuksiin. (HELLSTEN 1997, 92.) Metaforat eivät suinkaan ole jämähtäneitä johonkin edellä mainituista luokista. Voi olla, että jokin metafora ei tunnu soveltuvan mihinkään luokkaan. Joku taas voi olla kahden luokan välimaastossa. Lisäksi metaforat muuttuvat jatkuvasti ja saattavat ajan kuluessa vaihtaa luokkaansa. Kuolleet voivat herätä henkiin.

2.8. VASTA- JA VAIHTOEHTOMETAFORAT

Metaforilla on kaksijakoinen rooli merkityksellistämässä. Ne voivat vahvistaa kulttuurisesti jaettuina käsitystapoja ja samalla luoda uusia tapoja jäsentää maailmaa. (HELLSTEN 1994, 76.)

Vastametaforat ovat sovittavia ja neuvottelevia metaforia. Niissä muutellaan alkuperäistä metaforaa, pitäytyen kuitenkin alkuperäisen metaforan tavassa hahmottaa maailmaa. (HELLSTEN 1997, 40.) Monesti voi olla keskustelun aloittaneen osapuolen etu, jos toinen keskustelija käyttää samaa metaforaa, mutta vain hiukan muunneltuna. Keskustelun aloittanut osapuoli voi määritellä näin puheenaiheen, joka voi olla täysin epäolennainen tai hänen etujensa mukainen. Pääasia sivuutetaan keskustelussa ehkä kokonaan. Tämä voi olla keskustelun aloittaneen pyrkimyskin.

Vaihtoehtometafora tarjoaa vastametaforasta poiketen täysin uuden lähestymistavan metaforisoitavaan kohteeseen. Se ei käytä samoja merkitysrakennelmia kuin alkuperäinen metafora. Esimerkiksi sodan metaforien sijaan voidaankin käyttää esimerkiksi yhteistyön metaforia. Sekä vasta- että vaihtoehtometaforat ovat suhteessa valtakurssiin, ja ne käyvät määrittelykamppailua hegemonisessa, johtavassa asemassa olevien tulkintojen kanssa. (HELLSTEN 1997, 40.) Tämä on metaforien ideologinen puoli, johon paneudun luvussa kolme.

Vasta- ja vaihtoehtometaforan ero tulee ilmi seuraavassa esimerkissä. Poliitikko A sanoo, että valtio X pitäisi laittaa boikottiin sen hallituksen ihmisoikeusrikkomusten vuoksi. Hän pitää sen toimintaa *laittomana*. Vastametaforaa käyttävä B tuomitsee myös valtion, mutta ei haluaisi rangaista sitä. Molemmat siis käyttävät oikeustieteellisiä metaforia ja toimivat tuomareina. Vaihtoehtometaforassa poliitikko C ehdottaa, että valtio X:n asiat voidaan hoitaa kuntoon. Ongelmaa ajatellaan sairautena, johon voidaan määrätä lääke. Poliitikko C:n ajattelutavan mukaan valtio X tarvitsee lääkäriä.

2.9. TUTKIMUS SUOMALAISESSA VIESTINNÄSSÄ

Suomalainen viestinnän tutkimus on paneutunut empiirisesti esimerkiksi uutistoimistojen metaforisointiin (STENVALL 1994) ja viestimien käyttämiin metaforiin Suomen EU-jäsenneuvottelujen aikana (HELLSTEN 1997).

Juri Mykkänen ja Antti Lautela (1996) ovat tutkineet, miten metaforat toimivat poliittisessa järjestötoiminnassa. He ovat tarkastelleet kone-metaforan käyttöä presidentinvaaleissa. Heidän tutkimusalansa painottuu voimakkaasti retoriikkaan. Jari Aro (1999) on tutkinut yhteiskuntatieteiden puolella verkosto-metaforia.

3. IDEOLOGIA

“Viihde on ylin ideologia. Esitetään mitä tahansa, tarkoituksena on viihdyttää ja tuottaa nautintoa” (POSTMAN 1987, 93)

Jos jostakin käsitteestä on kirjoitettu paljon, niin ideologiasta. Selvitän tässä luvussa, mitä ideologia on. Kerron myös, miten se liittyy metaforiin ja työni analyysiosaan, jossa tutkin toimittajien ja poliitikkojen käyttämiä metaforia.

3.1. KOLME MERKITYSTÄ

Pekka Kaunismaa (1992, 9) jakaa ideologian käsitteen kolmeen eri suuntaukseen. Ensimmäisessä merkityksessä ideologia viittaa arvoisältöisiin käytännön ideoihin ja merkitysmuodostelmiin, jotka ohjaavat toimijaa käytännön tilanteissa. Ideologia on tällöin enemmän tai vähemmän tietoinen toiminnan väline. Tällaista ideologiaa saatetaan tutkia tieteellisesti, vaikka se ei olekaan teoreettisesti latautunut tutkimuksen käsite. Kaunismaa nimittää tällä tavalla ymmärrettyä ideologiaa “praktiseksi ideologian konseptiksi”. Tällaisia ideologioita ovat erilaiset ismit kuten sosialismi, kapitalismi ja vaikkapa liberalismi.

Toinen ideologian merkitys viittaa teoreettiseen rakennelmaan, joka on lähellä käytäntöä. Teoreettisena käsitteenä sen avulla voidaan rakentaa kunkin idean tai aatteen ja sen seurausten sisäinen logiikka. Empiirisesti havainnoitavaa kohdetta voidaan sitten verrata tällaiseen ideaalityyppiin. Kaunismaa nimittää tätä ideologian merkitystä “positiiviseksi ideologian konseptiksi”. (KAUNISMAA 1992, 9.) Tämä ideologiakäsite pitää sisällään samat ismit kuin edellinen käsittekin. Nyt ismeistä kehitellään teoreettisia ideaalimalleja, ja niitä

verrataan todellisuuteen.

Kolmas ideologian merkitys viittaa myös teoreettiseen kehitelmään. Positiiviseen ideologian konseptioon verrattuna tämä ei pyri hahmottamaan ideoiden, aatteiden tai merkitysmuodostumien sisäistä logiikkaa, vaan sitä kuinka ideologiat toimivat epäsymmetristen valta- tai hallintasuhteiden uusintajina sekä niiden ymmärtämisen peittäjinä. Ideologia yhdistyy aina teorioihin toiminnan ja yhteiskunnan rakenteesta, funktionaalisuudesta ja toimintalogiikasta. Tämän ideologian käsitteen merkityksellistäminen lähtee siitä, että todellisuuden ymmärtäminen peittyi tai hämärtyi. Kaunismaa käyttää tästä merkityksestä nimitystä "ideologian negatiivinen konseptio".

(KAUNISMAA 1992, 9.)

Fiske (1992, 216 - 218) selvittää Raymond Williamsin ideologiajaottelun kolmea versiota. Ensimmäisen mukaan ideologia on tietylle luokalle tai ryhmälle ominainen uskomusten järjestelmä. Esimerkiksi psykologit tarkoittavat ideologialla asenteista rakentuvia johdonmukaisia asennekokonaisuuksia. Tässä versiossa ei oteta yhteiskuntaa huomioon ideologian luoja. Toisessa versiossa ideologia tarkoittaa harhakuvaa ja väärää tietoisuutta. Tämä käsitys on ollut erityisesti vasemmistolaisilla, jotka näkevät ideologisuutta porvariluokan tavassa hallita työväenluokkaa. Kolmannessa versiossa ideologia kuvaa merkitysten yhteiskunnallista tuotantoa. Näin ymmärretty ideologia on konnotaatio- ja myyttitason merkitysten lähde.

Tieteen konnotaatio- ja myyttimerkitykset kumpuavat kulttuurimme hallitsevasta ideologiasta. Esimerkiksi televisio-ohjelmien ei tarvitse olla räikeästi pielessä tai poskellaan, ne ovat kuitenkin osa merkityksellistämisen normaalia ideologista virtaa. Kun käytämme jotakin merkkiä, käyttö vahvistaa konnotaatio- ja myyttitason merkityksiä niin kulttuurissa kuin käyttäjässäkkin. Merkkejä käyttämällä me pidämme ideologiaa yllä ja annamme sille elinvoimaa. Ideologia myös muotoilee meitä reagoidessamme merkkeihin. Merkkien julkisiksi tekemät myytit ja arvot voivat toimia kulttuurisen tunnistamisen välineinä. Tunnistamme itsemme jonkun kulttuurin jäseniksi juuri näiden yhteisten

myyttien ja arvojen avulla. Ideologia on käytäntöä. Tämän ajatuksen kehittäjä Louis Althusser. (FISKE 1992, 223- 224.) Althusserista on työssäni oma alalukunsa 3.4.

Fisken (1992, 231- 232) mukaan ideologiateoriat tähdentävät, että kaikella viestinnällä ja kaikilla merkityksillä on yhteiskunnallis-poliittinen ulottuvuutensa eikä merkityksiä voida ymmärtää irrallaan yhteiskunnallisista yhteyksistään. Ideologian toiminta suosii aina vallitsevia oloja niiden luokkien eduksi, joilla on valta hallita paitsi hyödykkeiden myös aatteiden ja merkitysten tuotantoa sekä jakelua. Kaikki ideologiateoriat ovat sitä mieltä, että ideologia pitää yllä luokkaherruutta.

3.2. NEGATIIVINEN IDEOLOGIA

Ideologian negatiivinen käsite on ollut vallalla erityisesti vasemmistolaisista ajatusmaailmaa kannattavassa tutkimuksessa. Tällainen käsite on myös oivallinen väline tarkasteltaessa vähemmistön tai sorrettujen asemaa verrattuna valtaväestöön. Käyttöä löytyy siis esimerkiksi feministipiireissä.

Negatiivisessa ideologiassa ideologisuus ilmenee usein ajatus-, kommunikaatio- tai diskurssijärjestelmässä, joiden piilotettuna funktiona voi olla esimerkiksi yhteiskunnallisen vakauden säilyttäminen. Ajatuksena voi olla, että vapaat mielipiteet olisivat myrkyä valtaapitäville. Ideologiana toimivat ajatukset tai kieli voivat periaatteessa kytkeytyä mihin tahansa inhimillisen merkityksenannon alueeseen. (KAUNISMAA 1992, 10.)

Ideologikritiikki tarkoittaa negatiivisessa ideologiassa haltuunotettujen merkitysten funktioiden paljastamista "hallinta ja herruusjärjestelmän uusintamisessa". (KAUNISMAA 1992, 10-11.)

"Jokin merkityksen muodon ylläpito tukee tietämättään tai ymmärtämättään jonkin

todellisuuden muodon jatkumista eikä ideoiden rationalisoitu sisältö toteudu puhtaasti ja läpinäkyvästi. Ideologiakritiikki paljastaa tämän yhteyden ja mahdollistaa praktisen keskustelun merkitysten seuraamuksista.” (KAUNISMAA 1992, 10.)

Anthony Giddensin ja John B. Thompsonin kehittäämä ideologia ei viittaa varsinaisesti tietoisuuteen eikä suoranaisesti itsenäiseen symbolirakenteeseen tai diskurssiin. Sen sijaan se viittaa symbolisesti tulkittuun toimintaan, jonka yhteydessä “hallinta hallintana kätketään”. Ideologian ongelmakenttää käsitellään tällöin symboli- ja kielijärjestelmien käytön ominaisuuksina. Tällöin ideologiassa tietyn symboli- tai merkkijärjestelmän käyttö tekee vallitsevat valta- tai herruusmuodostelmat läpinäkymättömiksi, jolloin nämä hyväksytään kysymättä itsestään selvinä. Tämän ideologiakäsityksen etu on, että siinä ideologiaa ei täydy erottaa ei-ideologisesta diskurssista tai kielenkäytöstä. Kielenkäytöllä voi olla tai olla olematta ideologisia funktioita. Kieli itsessään siis ei ole ideologista vaan sen tietynlainen käyttö. (KAUNISMAA 1992, 45.)

Vallitseva hallintatapa voidaan oikeuttaa ideologisten symbolijärjestelmien avulla monella tavalla. Ensiksikin voidaan esittää pienen ryhmän mielipide yleisenä ja yhteisenä. Toiseksi voidaan kieltää tai peittää perusvastakohtaisuudet tai peittää niiden todellinen sijaintipaikka. Kolmanneksi voidaan naturalisoida tämä hetki ja samalla peittää asioiden historiallinen ja yhteiskunnallinen luonne. (THOMPSON 1984, 131.)

Kaunismaa tiivistää:

“Kielellisessä toiminnassa asettuu välittömäksi referentiksi tietty asiantila, mutta todellinen seuraus onkin yhteiskuntaryhmien vallitsevan hallinnan legitimaatio tai yhteiskuntasysteemin pönkittäminen ilman, että kommunikaatioon osallistuva tulee tästä kytkennästä tietoiseksi”.
(KAUNISMAA 1992, 47.)

Stuart Hallilla ideologian käsitteen kehittäminen lähti aikoinaan ilmiömuotoihin perustuvasta väärästä tietoisuudesta. Hän on kuitenkin vuosien mittaan tarkentanut ajatuksiaan siten, että ideologiat ovat mielikuvia, käsitteitä ja asettamuksia, joiden tarjoamassa viitekehyksessä miellämme, tulkitsemme, ymmärrämme ja teemme tolkulliseksi jotakin

yhteiskuntamme puolta. Hallin edustama kriittinen kulttuuritutkimus ajattelee, että merkitykset ovat tuotettuja ja kamppailtuja. Ideologiset diskurssit syntyvät kollektiivisesti ja vieläpä tiedostamatta. Niitä ei koeta ideologisiksi, ja tämän vuoksi niistä tulee helposti itsestäänselvyksiä. Ideologiat rakentavat sosiaalisia identiteettejä. Viestimet ovat puolestaan erityisen tärkeitä ideologioiden tuotannon uusintamisen ja muuttamisen työssijoja. Tämän vuoksi on tärkeää kyseenalaistaa itsestäänselvyksiä. (PIETILÄ 1998, 211.)

3.3. ITSESTÄÄNSELVYYDESTÄ IDEOLOGIAAN

Metafora on itsestään selvä, kun emme huomaa siinä mitään tavallisuudesta poikkeavaa tai omituista. Itsestään selvien metaforien ideologisuus on kaikkein vahvin. Vakiintuneet metaforiset jäsennykset sulkevat mahdollisuuksia vaihtoehtoisilta tavoilta käsitellä asioita ja ne toimivat ideologisesti (HELLSTEN 1997, 157).

Eräs tapa lähestyä itsestäänselvyttä on jakaa ihmisten käyttämä kieli symboliseen ja semioottiseen kieleen. Symbolista kieltä pystyvät ymmärtämään omalla tavallaan kaikki yhteisiä symboleja käyttävät, kun taas semioottisessa omassa maailmassaan olevaa ihmistä ei ymmärrä kukaan muu kuin tämä ihminen itse. Lapsi elää aluksi semioottisessa maailmassa, mutta siirtyy hiljalleen kieltä oppiessaan symboliseen maailmaan. Huomioitavaa on, että symbolinen ja semioottinen kieli eivät toteudu puhtaasti kommunikaatiossa. Tämä jako pätee kaikessa viestinnässä, ja se on erityisen merkittävä esimerkiksi tarkasteltaessa puhujia televisiossa. He joutuvat puhumaan asioista yleisellä tasolla, että riittävän moni ymmärtäisi heitä. Samalla osa katsojista kyllästyy liian yksityiskohtaiseen selostukseen. Hyvä puhuja osaa kuitenkin tiivistää suuriakin asioita pieneen tilaan. Tässä hän voi käyttää apunaan metaforia. Sama pätee osaltaan puolueiden samankaltaistumisessa ja itse poliitikkojen olemuksessa. Paradoksina on, että pitää miellyttää kaikkia.

Jokaisella kulttuurilla on oma tapansa luokitaa maailmaa. Luokittelut heijastuvat yhteiskuntien kielellisessä ja semanttisessa rakenteessa. Tätä ajatusta kutsutaan Sapir-Whorf -metodiksi. (HALL 1992, 161.) Hall onkin sitä mieltä, että tietyt koodit voivat olla niin laajalti levinneitä ja niin varhain mieleen painuvia, että ne vaikuttavat luontojaan annetuilta eivätkä rakennetuilta merkin ja tarkoitteen välisen artikulaation tulokselta. (HALL 1992, 138.) Tätä havaintoa ovat käyttäneet hyväkseen esimerkiksi ihmisen sosiaalista sukupuolta korostavat gender-tutkijat, jotka taistelevat perinteistä mies-nainen -sukupuolijakoa vastaan. Heidän mukaansa jokainen voi päättää seksuaalisen identiteettinsä. Vaikka sukupuolijako mieheen ja naiseen tuntuukin aivan arkipäiväiseltä, pitää se sisällään itsestään selviä merkityksiä ja vaatimuksia, millaisia miehen ja naisen pitäisi olla.

Kun tiettyjä alkujaan neutraaleja vastakohtapareja, kuten vasen ja oikea, käytetään jatkuvasti poliittisten suuntausten tai ajatusrakennelmien arvostamisen tai vähättelyn ilmaisuina, ne saavat vakiintuneesta käyttötarkoituksestaan poikkeavan myönteisen tai kielteisen sivumerkityksen. Kun tiettyjä termejä käytetään jatkuvasti samojen metaforien perustoina, niiden metaforinen merkitys muuttuu niiden vakiintuneeksi tulkinnaksi. Tällaisen analogian hyväksyminen tarkoittaa, että myönnämme tietyt tekijät ja näkökulmat ilmiön kuvaamisessa. (PERELMAN 1996, 132 - 134.)

Kaikella ideologisella on merkitys. Se edustaa, kuvaa ja korvaa jotakin itsensä ulkopuolista eli toisin sanoen toimii merkinä. Siellä missä ei ole merkkiä, ei ole myöskään ideologiaa. Missä on merkki on myös ideologia. (VOLOSINOV 1990, 25.)

Naturalisoituneiden koodien toiminta ei ilmennä kielen läpinäkyvyyttä ja luonnollisuutta vaan käytettyjen koodien syvyyttä. Olemme tottuneita niihin ja pidämme niitä yleispätevinä. Naturalisoituneet koodit tuottavat näennäisen luonnollista tiedostusta, millä on se ideologinen vaikutus, että asioissa mukana olevat koodauskäytännöt peittyvät. (HALL

1992, 139.)

Itsestäänselvyyksien maailma on usein epäpoliittinen, automaattinen ja luonnollinen maailma. Poliittinen aloitteellisuus merkitsee sitä, että joko merkityksellistetään uudella tavalla arjen rutiineja tai luodaan aivan uusia merkityksiä. Konkreettiset merkitykset eivät synny ensisijaisesti kulttuurista symbolisena järjestelmänä tai kielestä sinänsä vaan tilanne määrittelee tulkintaa. "Tilanteiden muuttuminen on symbolisen näkökulmasta tärkein poliittinen prosessi." Pekonen asettaa symbolisen käsitteen lähelle ideologista. Näin on erityisesti kun tarkastellaan ideologiaa althusserilaisittain. (PEKONEN 1991, 18 - 19.)

3.4. ALTHUSSER

Althusser lähtee ideologian käsitettä muokatessaan liikkeelle marxismista, johon hän lisää Saussuren ja Freudin ajatuksia. Althusser oli marxilainen, ja hänen ideologiansa takana on voimakkaasti mukana työväestön luokkataistelu.

Marxilla porvariston ideologia pitää työläisiä väärän tietoisuuden vallassa. Yhteiskunta on hänelle kaikki kaikessa. Se tuo ihmisille käsityksen siitä, keitä he ovat ja mikä on heidän suhteensa yhteiskuntaan. Yhteiskunta määrittää myös ihmisen tietoisuuden. Proletariaatti on väärän tietoisuuden vallassa hyväksyessään heitä syrjivän kapitalistisen yhteiskuntajärjestelmän. (FISKE 1992, 226 - 227.)

Althusserin ideologiassa ei ole kysymys aatteista, joita yksi luokka ujuttaa toiselle luokalle. Kyse on pysyvistä käytännöistä, joihin jokainen luokka osallistuu. Ideologia toimii luokkien sisällä. (FISKE 1992, 228 - 229.) Althusser tulkitsee todellisuutta ideologisten merkitysrakenteiden kautta. Ideologia ei ole niinkään tietoisuutta kuin alitajuista todellisuuden rakennetta. Ideologia viittaa tietoisuuden alla lepäävään tietoisuudelle tavoittamattomaan rakenteeseen, jonka puitteissa tietoisuus toimii.

Ideologian avulla ei ymmärretä todellisuutta vaan kyseessä on kuvitteellinen suhde todellisuuteen. (KAUNISMAA 1992, 32 - 33.) Varsinkin tässä näkyy Althusserin kiinnostus Freudin teorioihin.

Althusserin teoria ideologiasta käytäntönä pitää ideologiaa ikuisesti pysyvänä ja kaikkialle tunkeutuvana. Sen voima on sitoa alistetut käytäntöihinsä ja saada heidät rakentamaan itselleen siihen sopivia yhteiskunnallisia minuuksia, jotka kuitenkin ovat heidän yhteiskunnallis-poliittisten etujensa vastaisia. (FISKE 1992, 232.)

“Marxin ja Althusserin ideologiateoriat ovat hyödyllisiä osoittaessaan hallitsevan ideologian hienovaraisen mutta läpituokevan toiminnan. Ne eivät kuitenkaan pane merkille sitä kamppailua ja vastustusta, jota ideologia kohtaa”. (FISKE 1992, 241.) Tämän mukaan ei olisi olemassa vain yhtä vallitsevaa ideologiaa vaan sille olisi olemassa myös vastaideologiansa. Nämä eri ideologiat kamppailevat keskenään vallasta.

Althusserin ideologiassa tulkinnan synnyttäminen on ihmisen kasvamista politiikan subjektiksi. Tulkitseminen on kielen välityksellä toteutuvaa diskurssiivista artikulaatiota. (PEKONEN 1991, 20.)

Althusser (1984, 90 - 91) käyttää ideologiaa havainnoidessaan esimerkkinä opiskelua. Samalla, kun opettelemme jotakin käytännön taitoa, me opettelemme käyttäytymissääntöjä, tottumuksia ja normeja. Nämä vaativat kunnioittamaan vallitsevaa yhteiskunnallis-teknistä työnjakoa ja viimekädessä suojaavat luokkavaltaan perustuvaa järjestystä.

“Ammattitaidon ohella uusinnetaan myös alisteisuus vallitsevan järjestyksen säännöille, ts. työläisten alisteisuus vallitsevalle ideologialle ja riistäjien ja sortajien kyky käyttää sitä tehokkaasti, osatakseen varmistaa hallitsevan luokan vallan myös sanan voimalla.”

(ALTHUSSER 1984, 91.)

Althusserista (1984, 96 - 97) metaforien käytön ongelma on niiden deskriptiivinen, kuvaileva luonne. Hänen mielestään on selvää, että jokainen tieteellinen löytö joutuu väistämättä käymään läpi kuvailevan vaiheen, joka on kuitenkin väliaikainen. Esimerkiksi deskriptiivinen valtioteoria tarjoaakin keinot havaita ja tunnistaa sorron eri ilmentymät suhteuttamalla ne valtiolliseksi sortokoneistoksi ymmärrettyyn valtioon. Tämä suhteutus vie ajattelun erikoislaatuisten itsestäänselvyyksien vangiksi. Deskriptiivisellä teorialla kyllä voidaan havainnoida asioita, mutta ei kehittää tieteellistä teoriaa.

Positiivistinen ajattelu korostaa, että ideologia käsitetään puhtaaksi harhaksi, illuusioksi, puhtaaksi uneksi. Siis ei miksikään. Sen koko todellisuus on sen itsensä ulkopuolella. Tämän väittämän mukaan ideologialla ei ole historiaa. Althusserin (1984, 116) mukaan historiattomuus on positiivinen yli-historiallinen tosiasia. Hän päätelee Freudin unitulkintoista, että tiedostamaton on ikuista. Se on läsnä kaikkialla, säilyy läpi historian ja pysyy aina muodoltaan samana.

“Olisin valmis omaksumaan Freudin ilmauksen sellaisenaan ja kirjoittamaan: ideologia on, alitajunnan tapaan, ikuinen.” (ALTHUSSER 1984, 117.)

Oma ideologiakäsitykseni pohjautuu Althusserin käsitykseen ideologiasta käytäntönä. Toimittaja ja poliitikko keskustelevat televisiossa kyseisen viestimen ehdoilla. He ovat tietoisia katsojista ja rajallisesta lähetysajasta. He tietävät myös soveliaat kulttuuriset käyttäytymissäännöt, joihin kuuluvat tietynlainen muodollinen pukeutuminen ja vaikkapa keskustelun puheenvuorojen vaihtelu kysymyksestä vastauksiin ja edelleen vastakysymyksiin. Nämä kaikki ovat ideologisia itsestäänselvyksiä.

Käytännön lisäksi ideologia on asioiden merkityksellistämistä. Se on toimittajan ja poliitikon mukana vahvistamassa vanhoja merkityksiä. Toisaalta on myös mahdollista luoda uusia merkityksiä. Tämä puoli korostuu negatiivisessa ideologiakäsityksessä (kts. 3.2.). Luvussa neljä alkavassa analyysissäni ideologia pyrkii olemaan ideologikritiikkiä, jolloin tutkin itsestäänselvyyksiksi jääneitä, unohtuneita tai tarkoituksella tehtyjä

metaforia.

Poliitikoilla on oma puolueohjelmaan kirjattu ideologiansa. Tämä virallinen ideologia on aikakauteen sidottu, ja se heijastaa siihen sitoutuneiden arvomaailmaa. Viralliset ideologiat ovat myös muokkaamassa yksilöiden arvomaailmaa. Yksittäisten (sosialismi, taloudellinen liberalismi) ideologioiden yläpuolella on vielä niitäkin ohjaava ideologia, jota voi kutsua vaikkapa kulttuuriksi tai ideologian ideologiaksi.

3.5. IDEOLOGISUUS JA JOURNALISMI

Viestimet toimivat ideologisen määrittelyn kenttänä. Viestimien käyttämät metaforat eivät pakota ketään pelkästään katsojan tai yleisön asemaan. Ne vain ehdottavat sitä. Vakiintuneet metaforiset jäsennykset sulkevat pois mahdollisuuksia vaihtoehtoisilta tavoilta käsitellä asioita. Ne toimivat ideologisesti. Vaikka Norman Fairclough ei etsikään ideologioita metaforista soveltuvat hänen ajatuksensa ideologiasta myös metaforiin.

Fairclough ymmärtää ideologian merkitykseksi, joka on vallan palveluksessa. Ideologiat ovat väittämiä, jotka käyvät tekstistä ilmi epäsuorasti ja esiintyvät yleensä itsestäänselvyyksinä sen alkuoletuksissa. Ideologiat myös vaikuttavat eriarvoisten valta- ja hallintasuhteiden ylläpitämisessä ja muotoutumisessa. (FAIRCLOUGH 1997, 25.)

Ideologian tunnistaa epäsuorasti vuorovaikutustilanteissa. Se ilmenee esimerkiksi puheen vuorotteluna haastattelussa. Ideologisuuden voi todentaa tarkastelemalla palvelevatko merkitykset valtasuhteita. Fairclough muistuttaa, että ei pidä sotkea sitä, auttavatko itsestään selvinä esitetyt väitteet tuottamaan ja uusintamaan valtasuhteita siihen, ovatko väitteet totta vai valhetta. (FAIRCLOUGH 1997, 26.)

Ideologiasta keskusteltaessa on tärkeää muistaa, että poliitikot ja toimittajat eivät

muodosta omia saarekkeitaan yhteiskunnassa. He puhuvat aina asioista jostakin näkökulmasta, joka muotoutuu vuorovaikutuksessa muiden kanssa kuitenkin omaa järkeä käyttäen. Tätä jokaisen käyttämää näkökulmaa voi kutsua vaikkapa kulttuurin tai myös ideologian aikaansaannokseksi.

Median jutustelunomaistaminen on Faircloughin erityinen mielenkiinnon kohde. Palveleeko se kansaa vai onko se vallanhaltijoiden strategia, jolla värvätään ihmisiä yleisöksi ja onnistutaan näin manipuloimaan heitä sekä yhteiskunnallisesti että poliittisesti. Toisaalta voidaan ajatella, että jutustelunomaistumisella voi olla demokratisoiva vaikutus, koska siinä kierretään elitismi. (FAIRCLOUGH 1997, 25.)

Toimittajille Fairclough antaa sapiskaa.

“Vaikka hyvässä asemassa olevia kohtaan voidaankin olla kyynisiä ja hyökkäviä, tämä on usein ristiriidassa sen kanssa, kuinka diskurssi luonnollistaa etuoikeutettujen (hallitsevia) ideologioita.” (FAIRCLOUGH 1997, 66.)

Toimittajat käyttävät metaforia tietoisesti ja tiedostamatta. Metaforat ovat mainio keino tiivistää tekstiä ja tehdä vaikeita asioita ymmärrettäviksi. Poliitikot ja PR-toiminnan ammattilaiset pyrkivät käyttämään omia iskeviä metaforiaan, joilla he pystyvät samalla määrittelemään kulloisenkin tilanteen (HELLSTEN 1994, 78). Usein toimittajat toistavat kriiikkittömästi poliitikkojen käyttämiä metaforia.

Jukka Kanerva (1994, 105 - 111) on pohtinut television ja poliitikon suhdetta. Hänen mukaansa valtaosa poliitikkojen akteista sähköisissä viestimissä on kertaluonteisia. Joitakin saatetaan toistaa osin, jos niissä on uutisainesta. Televisioesiintymisiä leimaa keskustelunomaisuus. Keskustelijoilta vaaditaan taitoa selviytyä äkillisissä keskustelun käännteissä. Ohjelman pääpaino siirtyy keskustelijoiden persoonallisuuteen. Olennaisia eivät ole keskustelijan viiteryhmät tai hänen ajamansa politiikka vaan hänen henkilökohtainen verbaalinen tilanelogiikkansa.

“Televisio on ainoa jakamaton, kaikkia kansalaisia koskettava julkisuuden muoto politiikassa. Mikään kirjallinen media, edes yleisimmät sanomalehdet, eivät sitä ole.” (KANERVA 1994, 106.) Tämä huomio lisää poliitikkojen metaforien tutkimisen tarpeellisuutta.

Poliitikon ja toimittajan julkisuuden tavoittelulla on erilaiset keinot. Poliitikko haluaa julkisuutensa olevan myönteistä tai ainakin neutraalia. Toimittajalle tarina saattaa olla merkityksellisempi, jos se sisältää poliitikkoa koskevaa kritiikkiä tai hänen toimintaansa koskevia paljastuksia. (MORING JA HIMMELSTEIN 1993, 20.)

4. ANALYYSI

Kun olen kertonut viime kuukausien aikana tekeväni työtä poliitikkojen ja toimittajien metaforista, niin yleisin mielikuva on ollut Veikko Vennamon lausahdus “Kyllä kansa tietää” tai Harri Holkerin kuuluisa tokaisu “Minä juon nyt kahvia”. Jollekin on tullut mieleen myös Mauno Koiviston käden huitaisu ja toteamus “Kyllä se siitä”. En itse asiassa etsi analyysissäni tämän kaltaisia sanontoja, jotka eivät ole lainkaan metaforia. Olen pikemminkin kiinnostunut aivan arkisesta kielenkäytöstä, josta normaalia tarkemmalla tarkastelulla löytää ideologisia metaforia.

4.1. AINEISTO

Analyysini aineistona on viisi Yleisradion TV2-kanavalla lähetettyä Musta laatikko-ohjelmaa. Musta laatikko oli ohjelma, jonka kussakin jaksossa sen vetäjä Timo Harakka haastatteli yhtä tai useampaa ihmistä. Analysoimani haastattelut sijoittuvat aikaan ennen vuoden 1999 eduskuntavaaleja. Näissä jaksoissa Harakka jututtaa kuutta poliitikkoa, jotka ovat oman puolueensa puheenjohtajia. Liisa Jaakonsaari tosin oli ensimmäinen varapuheenjohtaja Paavo Lipposen paukutellessa puheenjohtajan nuijaa. Ensimmäisellä kerralla 16.2. on kaksi haastateltavaa: Satu Hassi (vihreät) ja Jan-Erik Enestam (rkp). 23.2. vuorossa on Sauli Niinistö (kokoomus). 2.3. Harakka haastattelee Suvi-Anne Siimestä (vasemmistoliitto) ja 9.3. Esko Ahoa (keskusta). Liisa Jaakonsaaren (sdp) osuus nähtiin 16.3. Ohjelmat ovat kestoltaan 40 minuutin mittaisia. Ne lähetettiin suorina kello 22.30 - 23.10.

Miksi valitsin juuri Mustan laatikon? Aluksi minulla oli ajatuksena tutkia television

keskusteluohjelmissa esiintyviä toimittajia ja poliitikkoja. Tarkoitukseni oli selvittää, millaista on viihteellisyys television niin sanotuissa vakavissa keskusteluohjelmissa. Etsin sellaisia ohjelmia, joissa poliitikot esiintyivät. Nauhoitin aluksi viikon ajalta kaikki poliitikkoja sisältävät ohjelmat, lukuunottamatta visailuja ja kisailuja. Tämä projekti ei kuitenkaan ottanut tulta alleen, koska en olisi pystynyt kirjoittamaan montakaan riviä viihteellisyydestä tuon aineiston perusteella. Koko tutkimusasetelma oli pielessä. Jälkeenpäin ajateltuna viihteellisyyden voikin ajatella olevan oma ideologiansa.

Valitsemani Musta laatikko-ohjelman viisi jaksoa eivät poikkea sisällöltään ohjelman arkipäivästä muuten kuin väljällä otsikollaan: "Kuka johtaa Suomea 2000-luvulle?" Haastatteluissa kuitenkin toteutuu etsimäni toimittaja - poliitikko -(vastakkain)asetelma. Ohjelmasarja on lisäksi analyysiini sopivan tiivis, jotta sitä voisi hallita. Aineistoni hyvä puoli on myös toimituksen tekemät insertit, joissa esitetään haastateltavan henkilöhistoria tiivistetyssä muodossa. Tällaisissa inserteissä on oletettavasti haastatteluun verrattuna paljon enemmän metaforien ja kuvan yhteispeliä.

4.2. KYSYMYKSET

Analyysini jakautuu kahteen osaan. Ensinnäkin tutkin luvussa viisi, millaisia metaforia kuusi haastateltavaa ja Harakka käyttävät. Etsin puheesta kaikki metaforat ja samalla yritän keksiä mahdollisuuksien mukaan vaihtoehto- ja vastametaforia ideologisesti värittyneille metaforille. Luokittelen aluksi koko metaforiston kirjon ja sijoitan sen yleisyys - erityisyys -akselille (kts. 2.7). Taulukoin luokitteluni ja tutkin, onko miesten ja naisten tai puolueiden metaforisoinnissa eroja. Kiintoisaa on myös, vaikuttaako haastateltava toimittajan käyttämiin metaforiin. En kiinnitä huomiota tässä osuudessa kuvalliseen puoleen. Tukeudun laajaan metaforakäsitykseen ja huomioihin, joiden mukaan ajattelumme ja maailmankuvamme perustuu vahvasti metaforiin. Teen metaforista myös toisen luokittelun, jossa hahmotan metaforien käyttötarkoituksia.

Mielestäni metaforissa toteutuu useimmiten jokin seuraavista kolmesta seikasta: voimakkaan verbin käyttö, ihmisen- tai asian nimittäminen joksikin. Tämän luokituksen kautta on mahdollista päästä kiinni metaforien ideologiaan.

Toisena osana (luku 6.) työssäni on toimituksen jokaisesta haastateltavasta tekemät lyhyet insertit, joissa kerrotaan haastateltavista henkilöhistoria. Toimitus on voinut tehdä ne kerran viikossa lähetettävään ohjelmaan aivan rauhassa. Oletan, että jokainen kuva, metafora ja äänenpaino on harkittu hyvin huolellisesti. Luokittelen käytetyt metaforat yleisyys - erityisyys -akselille. Tutkin luokittelusta kokoamissani taulukoissa, onko inserteissä käytetyissä metaforissa eroa sukupuolten tai puolueiden välillä. Analysoin myös, millä tavalla kuva vaikuttaa metaforiin. Puran nauhalta paperille kirjalliseen muotoon äänet ja kuvat. Tämän pohjalta teen metaforista raakatulkinnan, jossa ovat mukana kaikki metaforat. Inserttien litteroinnit löytyvät työni lopusta liitteinä. Syvennän tulkintaa vielä television kuvallisella lähiluvulla. Samoin kuin edellisessäkin luvussa, teen tässäkin metaforista toisen luokituksen, jonka avulla pohdin metaforien käyttötarkoitusta.

4.3. METODIT

Mitä oikeastaan tutkimaan? Seikkailen työssäni televisio-ohjelmassa, jossa poliitikot ja toimittaja puhuvat. Haastatteluissa käytettävät metaforat ovat työssäni yhtäältä itsestarkoitus ja toisaalta ponnistuslauta yhteiskunnalliseen kritiikkiin, jossa kiinnitetään huomiota metaforien ideologisuuteen. Tämä ideologisuus on juurtunut moniin niin tuttuihin ja yleisiin metaforiin, ettemme pidä niiden käyttöä mitenkään kummallisena tai vääränä. Mielestäni metaforien tutkimisen tarkoituksena on tuulettaa ajatteluamme ja kiinnittää huomiota sanojen merkityksiin. Tämä kuuluu kiinteästi negatiiviseen ideologiakäsitykseen (kts. 3.2). Samalla saatamme havaita jotakin uutta keinoista, joilla meitäkin yritetään hallita. Poliitikkojen ja toimittajien televisio-ohjelmissa käyttämien metaforien analysointi on tavallista kahvilakeskustelua tärkeämpää, koska televisiolla on

oma tärkeä roolinsa mielipidevaikuttajana ja ajattelumme yhtenäistäjänä.

Ohjelmissa keskustelun aiheena ovat poliitikot arvoineen ja henkilökohtaisine ominaisuuksineen. Tärkeässä osassa on myös heidän politiikkansa. Monesti sekaisin menevät poliitikon oma persoona ja hänen ajamansa politiikka. Harakka sanookin Niinistölle, että “sinä ja politiikkahan olette yhtä”.

Haastateltavien puolueet kattavat lähes täydellisesti Suomen 200-paikkaisen eduskunnan. Jos ajatellaan, että puoluejohtajat edustavat oman puolueensa ja äänestäjiensä mielipidettä, heidän ajatuksensa ovat valtakunnallisesti varsin kattavia. Näin voidaan ajatella edustuksellisessa demokratiassa. Vaikka kansalaisen valitseman edustajan tai edustajan puolueen puoluejohtajan ja kansalaisen mielipiteet eivät olekaan yhteneviä, löytyy heiltä kuitenkin paljon yhteistä.

Entä aineiston laajuus? Hellsten (1997) suosittelee metaforien tutkimiseen laajaa aineistoa. Mielestäni aineistoni on tarpeeksi laaja, koska en esittele pelkästään millaisia metaforia materiaalissa on. Aineiston laajuus tekisi toki metaforien yksityisyys - erityisyys -luokittelusta tarkemman. Mielestäni luokitteluni tarkkuus auttaa huomaamaan olennaiset asiat ja johdattamaan kvalitatiiviset aseet kädessä takaisin aineiston pariin. Tärkeä asia on metaforien ideologisuuden löytäminen ja samalla vaihtoehtometaforien etsiminen. Toinen tapa käyttää metafora-analyysiä olisi valita yksi metafora, jonka käyttöä ja merkitystenantoa tutkittaisiin kenties pitkälläkin ajanjaksolla. Mahdollista olisi myös tutkia yhden asian eli perustan metaforisointia. Tällaisessa tapauksessa laaja materiaali on erittäin perusteltua.

Miksi metafora-analyysi? En ollut valinnut mieleistäni metodia ennen työni aloittamista, enkä totta puhuakseni tiennytkään esimerkiksi käyttämästäni metafora-analyysistä juuri mitään. Aineistoni valitsi metodin. Metafora-analyysi ei ole oikeastaan metodi vaan melko väljä keskustelua ja ajattelua avaava lähestymistapa. Varsinainen metafora-analyysi on

metaforien havaitsemista ja luokittelua.

4.4. TEKSTIN TULKINTA

Tekstin tulkinnassa merkitys tuntuu annetulta, kun teksti on selkeää eli sillä näyttää olevan vain yksi mielekäs tulkinta. Tällainen selkeyden kokemus voi johtua myös tietämättömyydestä tai mielikuvituksen puutteesta. (PERELMAN 1996, 51.) Tässä Perelman viittaa siihen, kuinka tulkitsijakin on kiinni häntä ympäröivässä ideologiassa. Samoilla linjoilla on Fiske.

“Ideologia määrää niitä merkityksiä, jotka löydän ollessani vuorovaikutuksessa kuvan merkkien kanssa.” (FISKE 1992, 224.)

Fiske korostaa myös, että merkitykset eivät löydy tekstistä vaan tekstille tarvitaan lukija. Merkitykset syntyvät tekstin ja yleisön vuorovaikutuksessa. Sama pätee myös puhujan ja kuulijan välillä. (FISKE 1992, 215.) Samasta teemasta on kirjoittanut Kari Palonenkin, jonka mukaan kaikki on tulkinnanvaraista ja kaikkia tulkintoja voidaan tulkita loputtomiin uudelleen. Näitä ajatuksiaan hän kutsuu läpitulkinvaraisuus- ja tyhjentyttömyysteesiksi. (PALONEN 1987, 24 - 25.)

“Konstruktionistisen näkemyksen mukaan emme voi suoraan verrata tekstejä kielen ulkopuolella olevaan todellisuuteen. Siksi joudumme tekemään päätelmiä kielen ja toisten tekstien avulla.” (VÄLIVERRONEN 1998, 34.)

Runousopin vanha sääntö muodon ja merkityksen erottamattomasta yhteydestä pätee kaikkeen kielenkäyttöön. Kaikki kielelliset valinnat ovat kytköksissä puhujan tai kirjoittajan näkökulmaan, jonka taustalla on uskomusten ja arvojen muodostama kokonaisuus, ideologia. Aikaisemmat kokemuksemme, arvo- ja uskomusjärjestelmämme, ja sitoutuminen sosiaaliseen yhteisöön kahlitsevat meitä, rajoittavat mahdollisuuksiamme

tehdä kielellisiä valintoja tai tulkita toisen puhetta. (KALLIOKOSKI 1996, 8 - 14.) Elävä metafora ei tarjoa kuulijalle mitään lopullista tai oikeaa tulkintaa. Mielikuvat antavat vapauden tehdä monia erilaisia päätelmiä. (PEKONEN 1996, 107.)

4.5. KUVIEN TULKINTA

Tulkitsen analyysissäni inserttien kuvia, mikä on vaikeampaa kuin tekstien tulkinta. Faircloughin (1997, 16) mukaan kuvat ovat kerronnassa ensisijaisia siksi, että näemme tapahtumat ennen kuin meille kerrotaan niistä. Sanallisella selvityksellä tarjotaan tulkinta kuvista.

Kuvalla on kolme sanomaa. Ensimmäinen sanoma on lingvistinen, toinen on kuvan koodattu ikoninen sanoma ja kolmas koodaamaton ikoninen sanoma. Lingvistisen sanoman suhde kaksinkertaiseen ikoniseen sanomaan on kytkevä ja välittävä. Teksti ohjaa tulkitsijan kuvan merkityksen halki ja saa hänet vastaanottamaan toiset merkitykset ja välttämään toisia. Teksti usein kauko-ohjaa etukäteen valittuja merkityksiä kohti. Tällainen kytkentä on kontrollia, jonka tasolla sijaitsevat yhteiskunnan moraalit ja ideologia. (BARTHES 1986, 72 - 79.)

Kirjaimellinen kuva on denotatiivinen ja symbolinen kuva konnotatiivinen. Toisaalta puhtaan kirjaimellista kuvaa ei ole olemassakaan. Kuvan kieli ei ole vain lähetettyjen ilmausten joukko vaan myös vastaanotettujen ilmausten joukko. (BARTHES 1986, 77 - 86.)

5. KESKUSTELUJEN METAFORAT

Tutkin tässä luvussa, millaisia metaforia toimittaja Timo Harakka ja hänen kuusi haastateltavaansa käyttävät. Analysoin, miten ideologia toimii metaforissa, mihin kuuluvana projektina pyrin keksimään vaihtoehto- ja vastametaforia. Keskustelun aiheina ovat itse poliitikot ja heidän politiikkansa. Selvitän, mihin kohtaa yleisyys - erityisyys - akselia (kts. 2.7.) metaforat kuuluvat. Metaforan luokitukset ovat suluissa heti metaforan jälkeen. Kuollut metafora on merkitty symbolilla (k), kehollis-fysikaalinen metafora (kf), strukturaalinen metafora (s), historiallinen metafora (h) ja sanonta (sa). Laadin alaluvussa 5.7. taulukoita metaforaluokituksista. Tutkin, miten metaforisoinnit poikkeavat miesten ja naisten, eri puolueiden ja toisaalta yksittäisissä ohjelmissa poliitikon ja toimittajan välillä.

Luokittelen metaforat edellisen lisäksi toiseen luokkaan metaforan käyttötarkoituksen mukaan. Siinä metaforat jaetaan voimakkaisiin verbeihin, ihmisten nimittämiseen joksikin ja asioiden nimittämiseen joksikin. Käsittelen nämä luokitukset välittömästi jokaisen alaluvun lopussa.

Timo Harakan sanomisten edessä on lyhenne TH. Vastaavalla logiikalla lyhennän kaikki haastateltavatkin. Esimerkiksi ensimmäinen haastateltava Satu Hassi on SH. Kannattaa huomioida puhuuko poliitikko vai toimittaja, koska toimittaja saattaa esimerkiksi tulkita haastateltavaa kärjistäen. Olen *kursivoinut* haastatteluista poimimani lauseet. Omat kommenttini tulevat niiden perään tavallisella 12 pisteen Times New Romanilla eli samanlaisena kuin tämäkin teksti.

5.1. SATU HASSI

Haastattelun kulku etenee siten, että Harakka korostaa Hassin kääntymyksiä partiolaistytöstä taistolaiseksi, insinöörirunoilijasta feministiksi ja feminististä vihreäksi. Hassi kertoo, että ei häpeä menneisyyttään. Harakka yrittää todistella, että vihreiden aloite turkistarhauksen lopettamiseksi olisi seurausta kettutyttöjen toiminnasta. Hassi kiistää tämän ja korostaa olevansa demokraattisten toimintatapojen kannattaja. Lopuksi Harakka kyseenalaistaa vihreiden ehdotuksen toimeentulotuen leikkaamisesta, vaikka he olivat luvanneet olla leikkaamatta sitä.

SH: *Sukupolvi* (kf). Epämääräinen käsite puhuttaessa suuresta joukosta, mutta toimii kyllä hyvin perheen piirissä. Yhdistettäessä tiettyyn sukupolveen tiettyjä ominaisuuksia syyllistytään samalla aikamoiseen yleistykseen. Vaihtoehtometamorassa pitäisi unohtaa koko sukupolviajattelu ja puhua esimerkiksi vuonna 1970 syntyneistä.

TH: *Aika kultaa muistot* (sa). Sanonnalla korostetaan ihmisten taipumusta unohtaa ikävät ja muistaa mukavat asiat.

TH + SH: *Kettutyöt* (s). Kettutyöt on metafora, joka yhdistää kaksi asiaa ketut ja tytöt. Kettuja ovat siis vapauttaneet tytöt eivätkä esimerkiksi naiset. Pojilla ja miehillä aktiiviseen toimintaan tällä ilmauksella ei ole osuutta lainkaan. On tosi, että turkistarhaiskuista kiinnijääneet aktivistit olivat naispuoleisia. Organisaatiossa oli ja on edelleenkin mukana myös miehiä, mutta syyt menevät tyttöjen niskaan.

TH: *Kääntymys* (kf). Kääntymys kuvaa toimittajan näkökulmasta ihmisen muuttumista selkeästi ja sopivasti karsinoiden. Se luo haastatteluun dramaturgisesti sopivia koukkuja, joihin katsoja voi tarttua. Toinen ja samalla ikävystyttävämpi tapa ajatella asioista olisi, että ihmiset muuttuvat hiljalleen ilman suurta dramatiikkaa.

SH: *Sisäistänyt ajatuksen* (kf). Ajatellaan, että ajatukset ovat siirtyneet jonnekin sisälle tai aivojen sisäosiin.

SH: *Valtiontalous joutuu hallitsemattomaan tuhonkierteeseen* (s/kf), *jos ei löydy säästöjä*. Tuhonkierre pohjautuu vaurioituneen lentokoneen putoamiseen. Taloudessa tuhonkierteen ajatellaan automaattisesti olevan alaspäin suuntautuva.

TH: *Onko kosketusta* (kf) *siihen, että menettää toimentulosta parisataa markkaa*. Kosketuksella havainnoidaan niitä aistihavaintoja, joita ihmisellä on tietyistä kohteesta.

TH: *Voimaa demokratian vaativalla tiellä* (s). Perustuu metaforaan elämä on tie. Samaa metaforiikkaa käytetään myös ilmaisuihin, joissa ollaan elämän suurissa tienhaaroissa tai ihmistä saatetaan viimeiselle matkalle.

TAULUKKO 1. Metaforien käyttötarkoitus. Harakka - Hassi.

	Harakka	Hassi
voimakkaat verbit	aika kultaa muistot, sisäistänyt ajatuksen, kosketusta	
nimitykset ihmisille	kettutyöt	kettutyöt
nimitykset asioille	kääntymys, demokratian vaativa tie	sukupolvi, valtiontalouden hallitsematon tuhonkierre

Harakalla metaforisointi on jakautunut aika tasaisesti näihin kolmeen luokkaan. Hassi taas keskittyy metaforisoinnissaan antamaan nimiä asioille. Molempien keskustelijoiden metaforien ideologisuus ilmenee yleistyksissä ja kärjistyksissä.

5.2. JAN-ERIK ENESTAM

Sisäministeri Enestam oli yllätynyt Helsingin öisestä juopottelusta. Hän oli kuitenkin äänestänyt alkoholilainsäädännön löysentämisen puolesta ja katui tätä. Harakka kyseleekin, onko Enestam elänyt silmälaput silmillä. Hän yrittää rakentaa ristiriitaa Enestamin liberaalien arvojen ja poliisin toimivaltuuksien lisäämisen kanssa.

TH: *Manttelin periminen (s) Taxellilta*. Voiko puoluedemokratiassa periä valtaa? Ainahan edellinen ehdokas voi suositella äänestäjille ketä pitäisi äänestää.

TH: *sisäpiirin politiikkaa (kf)*. Tällaisessa politiikassa asioista päätetään pienellä porukalla. Tässä ajattelussa kaikkein suurin valta on piirin sisäpuolella. Ulkopuolelle jääneet ovat ulkona myös päätöksen teosta.

JEE: *Jouduin taistelemaan (s)*. Mikä merkitys on sillä, että Enestam käyttää puheessaan sodan ja pelin metaforaa, joka voidaan viedä perusmuotoon politiikka on sotaa tai politiikka on peliä. Heijastaako se vain yleistä käytäntöä ajatella, että asioista pitää taistella. Ainakin se merkitsee sodan ja kilpailun ajatusten uusintamista. Tällaisten metaforien käyttö toimii hiljaisena sotien uskontunnustuksena. Vastametaforana sotimiselle voisi olla yhteistyön korostaminen. Tällöin metafora kuuluisi, että politiikka on yhteistyötä. Vaihtoehtoa voi kritisoida siitä, että tuskin esimerkiksi eduskuntaan pääsee yhteistyötä tekemällä. Analogiaan perustuva metafora kertoo vain osittain kohteestaan.

TH: *Poliisin sätkynukke (s)*. Sätkynuken metaforan perusta on teatterissa. Sätkynukke tekee niin kuin sen ohjaaja määrää. Todettaessa, että politiikka on teatteria, rinnastetaan poliitikkojen toiminta näyttelijöihin. Media toimii taas näyttämönä. Tässä tapauksessa korostetaan politiikan tekemistä julkisuuden avulla.

TH: *Keskeiset arvot (kf)*. Keskeiset eli tärkeimmät arvot sijaitsisivat tämän metaforan

mukaan tilallisesti konkreettisesti keskellä.

TH: *Toimitko Hassin tavoin pehmeän imagon (kf) vastaisesti? Millainen imago on pehmeä? Pelkään, että tässä yhteydessä pehmeyteen liitetään naiselliset, passiiviset tai ei ainakaan agressiiviset arvot. Samalla pehmeä - kova -jaottelulla luodaan ankaria ideologisia stereotyyppioita.*

JEE: *Demokraattisesti järjestäytyneen yhteiskunnan puolustamista (s). Tässä silloinen puolustusministeri käyttää asemalleen sopivaa sodan metaforaa.*

TAULUKKO 2. Metaforien käyttötarkoitus. Harakka - Enestam.

	Harakka	Enestam
voimakkaat verbit	manttelin periminen	jouduin taistelemaan
nimitykset ihmisille	poliisin sätkynukke	
nimitykset asioille	sisäpiirin politiikkaa, keskeiset arvot, pehmeä imago	puolustamista

Harakan metaforat jakautuvat tasaisesti kolmeen eri luokkaan. Enestamin metaforat taitavat ennakoida hänen nykyistä puolustusministerin tehtävänsä. Harakka käyttää metaforia kärjistämään ja terävöittämään puhettaan.

5.3. SAULI NIINISTÖ

Harakka aloittaa kertomalla, että valtiovarainministeri Niinistöä pidetään tylynä, kovana ja armottomana. Niinistö sanoo, että ihmisiä ehkä on joskus jäänyt kohtelematta ystävällisesti. Niinistö ja Harakka keskusteleivat siitä, millä rahalla kannattaa lähteä töihin.

Harakka yrittää tulkita Niinistöä niin, että hän pitää työttömyyskortistossa olevia tekotyöttöminä. Keskustelua käydään myös optiomiljonääreistä. Niinistön mielestä kannattaa kysyä, keneltä se on pois, jos optio tuottaa. Puheenaiheina ovat myös Niinistön vaimon kuolema ja uskonto.

SN: *Jokaisella arvot rakentuvat (kf/s) eri elämän kokemusten kautta.* Tässä arvomaailmaa verrataan rakennukseen. Rakentamisen ja rakentumisen metaforiikan perusta onkin hyvin lähellä ihmisen jokapäiväistä elämää. Rakennamme uraa, imagoja ja suhteita.

TH: *Työ on SN:lle luonnollinen elämän kulku (s).* Tässä Harakka luonnehtii Niinistön suhtautumista työhön kaksoismetaforalla. Ensinnäkin nimitettäessä jotakin asiaa luonnolliseksi, pidetään sitä aikojen alusta samanlaisena pysyneenä ja jatkossa muuttumattomana. On olemassa runsaasti tieteellistä tutkimusta, jonka lähtökohtana on vastustaa tätä ajattelutapaa. Luonnollisuuden vastustajat kiistävät esimerkiksi biologiset sukupuolet. Kulku taas viittaa tiehen ja metaforaan elämä on tie.

TH: *Kuuluisat tekotyöttömät (s).* Työttömyys on teeskentelyä. Niinistö oli tarkoittanut tekotyöttömillä pimeitä töitä tekeviä ja samalla työttömyyskorvausta nostavia ihmisiä. Harakka tulkitsi Niinistöä niin, että hän olisi pitänyt kaikkia työttömiä tekotyöttöminä.

SN: *Kynnyspalkka (kf).* Kynnyspalkka on poliittisen sanaston malliesimerkki. Työn pitäisi olla kokoomuksen mielestä kannustavampaa. Verotusta pitäisi siis *loiventaa*. Tässäkin perusta on otettu rakennuksesta ja sen kynnyksestä. Verotuksen loiventamisessa taas lähdetään siitä, että ajatellaan verotusta kaaviona, joka sijaitsee x-y -akselilla.

SN: *Kannustavuusjarru (s).* Niinistö haluaa kokoomuksen ajatusmaailman mukaisesti laittaa työttömyyskortistossa olevat ihmiset töihin vaikka hieman matalammalla palkalla. Kannustavuusjarrun perusta on mekaniikassa ja samalla esimerkiksi hevosen hoputtamisessa eli kannustamisessa kannuksin.

SN: *Kynnysongelma* (kf). Tarkoittaa perusongelmaa, jonka metaforinen perusta on taas rakennuksessa.

TH: *Puhutte lillukanvarsista* (sa). Kysymys on epäolennaisista asioista puhumisesta.

TH: *Kohtuullisuus, rajattu saalistaminen* (s). Harakka tulkitsee näin Niinistön suhtautumista optioihin. Metaforan perusta löytyy metsästyksestä, jota voi pitää joko hengissä pysymisen kannalta välttämättömänä tai sitten huvitukseen perustuvana silmittömänä ajojahtina.

SN: *Paaluttaa sektori, jolla voidaan liikkua* (kf). Taas liikutaan rakennustyömaalla.

TH: *Kaikki siis kasinolle* (s). Tällainen vertaus osakesijoittamisen ja kasinon välillä korostaa osakekauppojen voimakasta riskiä ja toisaalta rikastumisen mahdollisuutta.

TH: *Optiosummat tähtitieteellisiä* (s). Tähtitieteellisillä summilla tarkoitetaan suurta määrää rahaa. Perusta tälle metaforalle löytyy astronomiasta.

TH: *Optioiden saalistusta* (s). Jälleen Harakka käyttää metsästysmetaforaa.

TH: *Miksi meidän pitää elää eri pelisäännöillä?* (s) Tässä on pohjalla metafora elämä on peli, mistä kirjoitin jo Enestamin kohdalla enemmän.

TH: *Poliittiset broilerit* (s). Poliittiset broilerit eivät ole tehneet elämässään muuta työtä kuin poliitikon. Vastakohtana tälle ovat sellaiset ihmiset, jotka kokevat poliitikon työn enemmänkin luottamustehtäväksi oman varsinaisen työn ohella. Toisaalta tuskinpa kukaan poliitikko ottaa mieluusti harteilleen broilerin nimitystä.

TH: *(Cinnatus) palaa auran kärkeen kun hommat on tehty* (h). Harakka ehdotti Niinistölle auran kärkeen palaamisella palaamista takaisin juristin työhönsä Saloon hänen joskus lopettaessa politikoinnin.

SN: *Alhaista (kf) puida (s) asioita (vaimon kuolema) politiikassa*. Alhainen on moraalitonta. Arvomaailmakin saadaan helposti asettumaan kategoriaan, jossa hyvä on ylhäällä ja paha alhaalla. Puimisen etymologia taas viittaa aivan konkreettiseen viljan puimiseen.

TH: *Sinä ja politiikkahan olette yhtä* (s). Tämä on mielestäni Harakan ohjelmasarjan osuvimpia lausahduksia. Siinä kiteytyy politiikan ja poliitikon suhde, joka välillä yrittää mennä sekaisin. Harakka yrittää siis sanoa, että sinä olet politiikka. Yleistettynä tämä kuuluisi, että poliitikko on politiikkaa.

TAULUKKO 3. Metaforien käyttötarkoitus. Harakka - Niinistö.

	Harakka	Niinistö
voimakkaat verbit	saalistaminen	arvot rakentuvat, paaluttaa sektori, puida
nimitykset ihmisille	tekotyöttömät, poliittiset broilerit, sinä ja politiikkahan olette yhtä	
nimitykset asioille	puhutte lillukanvarsista, kaikki kasinolle, optiosummat tähtitieteellisiä, pelisäännöt, sinä ja politiikkahan olette yhtä	luonnollinen elämäntyyli, kynnysspalkka, kannustavuusjarru, kynnysongelma, alhainen

Tässä havaitaan, että Harakka saa metaforia kaikkiin luokkiin. Molemmilla painottuu selvästi asioiden nimittäminen joksikin. Huomattavaa on, että Harakka antaa melko paljon nimityksiä myös ihmisille. Tämä perustuu toimittajan tehtävään tehdä asioita kaikille ymmärrettäviksi. Molemmat käyttävät nimityksiä, jotka pitävät sisällään kannanottoja.

5.4. SUVI-ANNE SIIMES

Harakka sanoo, että kulttuuriministeri Siimeksen viimekäden valtti oli edellisissä vaaleissa imago, ikä, sukupuoli ja se, miten hän pärjää televisiossa. Siimes äänesti ei EU:lle sosiaaliturvan säilyttämisen vuoksi. Keskustelua käydään EU:n rahapolitiikasta ja Suomen Pankin asemasta ja Siimeksen kääntymisestä ortodoksiksi. Vasemmistoliitto oli sanonut ennen hallitukseen lähtemistä, että toimeentulotukeen ei kajota, mutta näin kuitenkin tehtiin. Siimes puolustautuu, että päätöksen oli tehnyt edellinen puheenjohtaja Andersson. Seuraavaan hallitukseen ei mennä Siimeksen sanojen mukaan hinnalla millä hyvänsä.

TH: *Takin kääntäminen* (sa). Tässä niin kuin aiemmissakin haastatteluissa korostuu poliitikkojen ideaali- ja reaalimaailman välille luotu ristiriita. Elämä on täynnä kompromisseja. Takkia kääntämällä voidaan vaihtaa mielipiteitä.

TH: *Talouden ylivalta* (kf). Ylivalta lähtee siitä, että valta on suurinta ylhäällä. Alhalla puolestaan ei valtaa ole juurikaan.

SAS: *Ei Suomen Pankki mikään demokratian kehto oo ollu aikaisemminkaan* (sa). Vastineita kehdolle voisivat olla vaikka koti ja tyyssija.

TH: *Talous määrittää politiikan rajat* (kf). Rajoja on hyvin vaikea määritellä. Metafora pohjautuu ajatukseen, että ajatuksemme ja tekomme ovat jossakin tilassa, jossa esimerkiksi politiikalla on rajansa. Jos ajatellaan, että talous määrittää politiikan rajat, niin politiikan käsite on aika kapea. Tällöin ajatellaan, että poliitikot ainoastaan voivat jakaa käytettävissä olevaa rahaa. Laveasti ajateltuna politisoitavaa löytyy kaikkialta.

SAS: *Venäjällä valtiontalous rusinana* (sa). Rusinahan on kuivattu viinirypäle - kurttuinen ja läjään mennyt. Tässä analogia toimii hieman humoristisesti.

TH: *Elvyttää* (kf). Ihmisiä koetetaan pitää hengissä elvyttämällä. Taloudesta puhuttaessa potilaan taloutta yritetään parantaa.

SAS: *Kun kuluttaa tänään, niin pyörät pyörii* (s). Yhteiskunta ajatellaan näin teollisena ja vaihdantatalouteen perustuvana koneena, jonka rattaiden pitää pyöriä. Keskeisenä tekijänä on kulutus. Pyörät pyörivät kuorma-autoissa niiden kuljettaessa tavaraa kauppoihin. Kulutuksen vastametafora on säästäminen. Tällöin pitäydytään edelleenkin rahan maailmassa. Vaihtoehtometamorassa unohdettaisiin raha kokonaan. Äärilaitana tuolloin olisi mahdollisuus elää keräily- ja luontaistaloudessa.

SAS: *Leikkauslista* (kf). Metaforan pohja on konkreettisesti puukolla leikkaamisessa. Talous on sairas ja se voidaan pelastaa operoimalla. Voitaisiin se myös laittaa kuurille tai hoitoon.

TH: *Oikeisto on ottanut edistyksen* (kf/s). Kts. seuraava metafora.

SAS: *En tiedä. Ne ajaa taantumuksellista politiikkaa ja ohjaa mistä asiasta keskustellaan ja mistä näkökulmasta* (kf/s). Taantumuksellisuus, jos mikä, on erittäin sidoksissa puhujan näkökulmaan, aatemaailmaan ja siihen aika-kauteen, jossa puhuja elää. Samalla tavalla myös edistys on hyvin suhteellista. Mikä on toiselle edistystä, on toiselle taantumusta.

TH: *Miks on tärkeitä olla hallituksessa? Hallitusohjelmat on pelkkää paperia* (s). Väittämällä hallitusohjelmia pelkäksi paperiksi, tarkoitetaan, että niillä ei ole muuta kuin paperin arvo.

TH: *Vasemmistoliiton kynnyksysymys* (kf) oli, että toimeentulotukea ei leikata (kf). Kynnyks palaa rakennusmetaforiikkaan.

TH: *Ura on kaikki* (k). *Annat sellaisen perinteisen politiikan mallin.* Ura pohjautuu

maatalouteen tai metsässä kiemurtelevaan polkuun, jota pitkin edetä.

TAULUKKO 4. Metaforien käyttötarkoitus. Harakka - Siimes.

	Harakka	Siimes
voimakkaat verbit	elvyttää	kuluttaa tänään niin pyörät pyörii
nimitykset ihmisille		
nimitykset asioille	takin kääntäminen, talouden ylivalta, politiikan rajat, edistyksen, hallitusohjelmat pelkkää paperia, kynnyksysymys, ura on kaikki	demokratian kehto, talous rusinana, leikkauslista, taantumuksellista politiikkaa

Molempien keskustelijoiden suurin metaforaluokka on "nimitykset asioille". Tämä on ymmärrettävää sikäli, että ohjelmassa yritetään saada kuvaa ihmisestä, miten hän suhtautuu eri asioihin. Metaforien ideologisuus ilmenee yleistyksissä ja kärjistyksissä.

5.5. ESKO AHO

Harakka pitää oppositiojohtaja Ahoa sellaisena miehenä, joka puhuu paljon, mutta ei vastaa kysymyksiin. Keskustelua käydään siitä, että keskusta haluaisi korottaa kotihoidon tukea ja antaa yhden elättäjän perheelle verovähennyksen. Aho perustelee tätä perheen valinnan mahdollisuuksien lisäämisellä. Harakka taas väittää, että näillä päätöksillä ajettaisiin naiset kotiin. Virheekseen pääministerikaudeltaan Aho laskee ainakin sen, että markka laitettiin kellumaan liian myöhään.

TH: *Huutokuorossa* (sa) *nousukaudella* (kf/s). Huutokuoro viittaa Ahon asemaan oppositiossa. Oppositiossa oleminen tarkoittaa hallituksen kritisointia, vaikka todellisia

mielipide-eroja ei olisikaan. Nousu pitää sisällään ajatuksen talouden paranemisesta laman jälkeen. Talouden noustessa rahaa jää enemmän taskuun.

EA: *Kannustettiin (k) itsensä kehittämiseen (k)*. Kannustaa voi hevosia ja ihmisiä, mutta konkreettisesti vain ratsua. Mikä on kehittävä, on hyvin subjektiivista. Itsensä kehittäminen on aika lähellä keskustelua edistyksestä ja taantumuksesta.

TH: *Pitääkö kotihoidon tukea korottaa (kf)*. Tässäkin ajatellaan, että korotettu tuki on markkamääräisesti aiempaa suurempi.

EA: *Kotihoito ja päivähoito pitäisi saada samalle viivalle (s)*. Samalle viivalle saaminen pohjautuu urheilumetaforistoon, jonka perusteella kilpaillaan.

TH: *Kotihoidon tuki on ihan kilpailukykyinen (s)*. Kts. esim. edellinen metafora.

TH: *Se (luopumispäätös vuonna 1994) ei ollutkaan pelkkää teatteria (s)*. Kun politiikka on pelkkää teatteria, sen toimintakenttä on mediajulkisuus. Poliitikkojen tarkoituksena on julkisuutta hyväksikäyttäen saavuttaa päämääränsä, joista vähäisin ei ole oman aseman säilyttäminen.

EA: *Pitää itseä hereillä (kf/sa)*. Voi olla, että poliitikko joutuu pitämään pitkään kestäneissä neuvotteluissa itseään hereillä aivan konkreettisestikin, mutta tässä on kysymys itsensä valppaana pitämisestä.

TH: *Laatuaikaa (sa/k)*. Tämä on vähän lastensa kanssa aikaa viettävän itsetetosmetafora. Vanhemmat juoksuttavat lastaan kieli vyön alla harrastuksesta toiseen.

TH: *Kolmen suuren keskustelu (sa/h)*. Kysymyksessä on synekdokee. Demareiden, keskustan ja kokoomuksen nimittäminen kolmeksi suureksi perustuu jokaisen kyseessä

olevan puolueen noin kahdenkymmenen prosentin hujakoilla pyörivään kannatusprosenttiin. Muut puolueet ovat kannatukseltaan selvästi pienempiä. Tällaisen metaforan ylläpitäminen on kuitenkin kolmen valtaapitävän ja median luoma hegemonia, joka tavallaan yrittää sementoida nykyisen tilanteen. Ainakaan termin käyttäminen ei kyseenalaista nykytilannetta.

TH: *Kannustinloukku* (s). Tässä on yhdistetty jo aiemmin käsitelty kannustaminen ja siihen yhdistetty metsästysmetafora loukku.

EA: *Jos kumarrat toiselle puolelle niin pyllistät toiselle puolelle* (sa). Tämä on sanonta, joka pitää sisällään ajatuksen, että toisen kunnioittaminen ja palveleminen loukkaisi kolmatta osapuolta. Näinhän kyllä ei aina ole.

EA: *Tasa-arvo* (kf). Arvot ovat tasassa. Tasa-arvo kuuluu tärkeänä osana ainakin länsimaiseen kulttuuriin. Termi sisältää ideologisen ajatuksen siitä, että ihmisten pitäisi olla kaikin puolin saman arvoisia. Mitä tasa-arvo tarkoittaa, vaihtelee kuitenkin suuresti. Vaihtoehtoisesti ajateltuna tasa-arvo pitäisi unohtaa, mikä on todella vaikeaa.

TH: *Ajaa naiset kotiin hellan ääreen* (sa). *Saarikangas sanonut, että yhden elättäjän perheen työntekijä pystyy tekemään ylitöitä* (kf). Hellan ääreen ajaminen tarkoittaa kodista ja lapsista huolehtimista. Jonkin nimittäminen elättäjäksi on myös ongelmallista, sillä se arvostaa ainoastaan sitä, joka ansaitsee rahaa palkkatyössä. Käytännössä kotona lapsia hoitava ihminen (useimmiten äiti) mahdollistaa toisen työssäkäymisen. Ylityö perustuu lineaariseen ajatteluun, jonka mukaan säädetyn työajan jälkeen alkaa ylityö.

EA: *Perheellä useampia mahdollisuuksia valita. Joustoa* (kf). Jousto on aika petollinen termi, jota hyväksi käyttäen voidaan puristaa ihmisistä viimeisetkin voimat. Toimii erityisen hyvin työelämässä, jolloin joustavana osapuolena on työntekijä.

TH: *Suojelurahaa (h), että kaikki eivät tule Helsinkiin.* Suojelurahan perusta löytyy mafiasta, joka vaatii ihmisiltä suojelurahaa levottomissa olosuhteissa. Jos rahaa ei makseta, ovat kieltäytyjän seuraukset hyvin vakavat. Harakka tarkoittaa suojelurahalla sitä, että maalla asuville maksettaisiin rahaa, jotta he pysyisivät kotonaan.

TAULUKKO 5. Metaforien käyttötarkoitus. Harakka - Aho.

	Harakka	Aho
voimakkaat verbit	korottaa	kannustettiin itsensä kehittämiseen, pitää itseä hereillä
nimitykset ihmisille		
nimitykset asioille	huutokuorossa nousukaudella, pelkkää teatteria, laatuaikaa, kolmen suuren keskustelu, kannustinloukku, tasa-arvo, ylitöitä, suojelurahaa	samalle viivalle, kilpailukykyinen, joustoa

Keskustelujen metaforisoinnissa on kysymys varsinkin nimitysten antamisesta asioille. Ideologia tulee esille itsestäänselvinä arvoisäلتöisinä toteamina.

5.6. LIISA JAAKONSAARI

Harakka kysyy tarvitseeko poliitikon ketkutella viihdeohjelmissa. Jaakonsaaren mielestä politiikan ei tarvitse olla aina niin ikävää. Harakka syyttää Jaakonsaarta julkisen sektorin hylkäämisestä. Jaakonsaaren mielestä on hänen puolueensa ideologinen asia tarjota hoivaa, hoitoa ja koulutusta. Julkiselle sektorille tarvittaisiinkin lisää rahaa. Silloinen työministeri Jaakonsaari kertoo olevansa liikkuvan työvoiman ja pääomien kannattaja. Talouden kasvun ja työllisyyden suhde on hänen mielestään murtumaton.

TH: *Tervetuloa kyytiin* (s). Harakka vertaa ohjelmaansa ajoneuvoon.

TH: *Työttömyysluvut* (s). Toimittaja on kiinnostunut työtä vailla olevista ihmisistä. Tämän asenteen voi katsoa lietsovan pessimismiiä. Tilanne on hieman samantapainen kuin Siimeksen kanssa, jolloin Harakka kysyi, saako lamasta puhua.

LJ: *Työllisyysluku* (s). Ministeri taas haluaa korostaa työnsä tulosta. Monet ovat saaneet työtä. Tämä toimii vastametaforisointina Harakan työttömille.

TH: *Lisääkö viihdeohjelmat mielenkiintoa politiikkaan?* (s) Viihdeohjelman päätarkoitus on viihdyttäminen. On television päälliköiden päänvaiva luokitella ohjelmansa ja tuotantonsa järkevästi. Ihmiset toisaalta eivät piittaa luokitteluista. Toinen pitää uutisia viihteenä ja toinen taas Kymppitonnia.

LJ: *Pätkätyö* (s). Pätkätyö on tämän päivän muotitermi. Se kuvaa tilannetta, jossa ihminen solmii tahtomattaan tai omasta halustaan lyhyitä työsuhteita työnantajien kanssa. Asiaan liittyy työntekijän kannalta suuri määrä hyviä ja toisaalta huonoja puolia. Päällimmäisenä huolena useimmilla on huoli töiden riittämisestä.

LJ: *Julkinen sektori* (s). Tällainen sektori-metaforiikka on vihoviimeistä virkamiesten kapulakieltä, jota kyllä toimittajatkin toistelevat perässä.

LJ: *Työllisyyden portaat* (kf). Poliitikon sanavarastoa. Metaforan perusta rakentamisessa.

LJ: *Normaalityö* (s). Normaalius on myös tämän työn kantavia voimia. Lempitermini. On mielenkiintoista seurata, mille asioille yhteiskunnassamme yritetään antaa normaaliuden leima. Kun jokin asia julistetaan normaaliksi, rajataan samalla toiset oudoiksi, vieraisiksi ja jopa vaarallisiksi. Normaalius liittyykin yleiseen identiteettikeskusteluun.

LJ: *Pätkätyö (s) ja määräaikaistyö on portti pysyvään työsuhteeseen (kf)*. Portti tai ovi jonnekin kuvaavat sisäänpääsyä.

LJ: *Ei olla korkojen ja devalvaatioiden vuoristoradalla (s)*. Vuoristorataan vertaaminen nostaa ja laskee korkoja sekä devalvaatioita.

LJ: *Yksityinen sektori (s)*. Vrt. julkinen sektori

LJ: *Työpaikkoja syntyy (kf)*. Ilmaus konkreettiselle syntymiselle.

LJ: *Taloukasvu (kf)*. Tämän päivän hokema, jota ilman olisimme kuin russakoita hangella.

LJ: *Talouden kasvun ja työllisyyden suhde on murtumaton (kf)*. Tämä metafora olettaa, että työ ja sitä kautta saatava raha on ainoa autuaaksi tekevä asia.

TH: *Halusin ottaa levypallon (s)*. Harakka käyttää koripallometaforiikkaa tehdessään vastakysymyksen.

TH: *Voittaja ja häviö (s) globalisaatiossa*. Pelimetaforiikkaa.

LJ: *Sdp keihäänkärkenä (s) rahaliitossa*. Metafora metsästyksestä tai nykypäivänä paremminkin ehkä urheilusta.

LJ: *Uusia pelisääntöjä (s) suurille yrityksille*. Pelisäännöt liittyvät kiinteästi peliin, joiden mukaan pitäisi elää.

TAULUKKO 6. Metaforien käyttötarkoitus. Harakka - Jaakonsaari.

	Harakka	Jaakonsaari
voimakkaat verbit	otan levypallon	työpaikkoja syntyy
nimitykset ihmisille	voittaja ja häviö globalisaatiossa	
nimitykset asioille	tervetuloa kyytiin, työttömyysluvut, viihdeohjelma	työllisyysluku, julkinen sektori, työllisyyden portaat, normalityö, pätkätyö, korkojen ja devalvaatioiden vuoristoradalla, yksityinen sektori, talouskasvu, Sdp keihäänkärkenä, pelisääntöjä

Jaakonsaari käyttää poliitikoista eniten metaforia. Hän pyrkii havainnollistamaan yhteiskunnan ja hallinnon eri piirteitä varsinkin antamalla asioille metaforisia nimityksiä. Hänen metaforisointinsa on poliitikolle tyypillisen kuivakkaa. Jaakonsaaren käyttämät metaforat kuuluvat ilmiselvästi hänen jokapäiväiseen puheeseensa. Sekä Harakka että Jaakonsaari käyttävät itsestään selviä arvoisältöisiä termejä, jotka päästetään suusta pelkkinä toteamuksina.

5.7. TAULUKOITA

TAULUKKO 7. Keskusteluissa käytettyjen metaforien lukumäärä yleisyys - erityisyys - akselilla.

	Kuollut	Kehollis- fysikaalinen	Struktu- raalinen	Histori- allinen	Sanonta	Yhteensä
Hassi		2	2			4
Enestam			2			2
Niinistö		5	2			7
Siimes		2	1		2	5
Aho	2	3	1		1	7
Jaakonsaari		5	9			14
Harakka	1	14	22	2	7	46
Yhteensä	3	31	39	2	10	85
Yhteensä %	3,5	36,5	45,9	2,4	11,8	100

Olen luokitellut useita metaforia kahteen tai jopa useampaan luokkaan. Taulukoihin olen laskenut metaforat mukaan vain kerran sen mukaan, mihin luokkaan metafora on mielestäni pääasiallisesti kuulunut.

Yllä oleva taulukko kertoo, että strukturaaliset metaforat ovat keskusteluissa käytetyistä metaforista yleisimpiä. Luokka sisältää teemoiltaan erilaisia metaforia. Kehollis-fysikaalisia metaforia esiintyy aineistossa toiseksi eniten. Muut luokat ovat erittäin pieniä.

On myös huomattava, että tämä ja seuraavat taulukot ovat tulostensa lisäksi myös keskusteluja avaavia. Analyysini on pääasiallisesti kvalitatiivinen näistä taulukoista huolimatta.

TAULUKKO 8. Harakan sekä mies- ja naispoliitikkojen käyttämien metaforien vertailu.

	Kuollut	Kehollis- fysikaalinen	Struktu- raalinen	Histori- allinen	Sanonta	Yhteensä
Harakka	1 (2,2%)	14 (30,4%)	22 (47,8%)	2 (4,3%)	7 (15,2%)	46 (100%)
Miespol.	2 (12,5%)	8 (50%)	5 (31,3%)		1 (6,3%)	16 (100%)
Naispol.		9 (39,1%)	12 (52,2%)		2 (8,7%)	23 (100%)
Pol. Yht	2 (5,1%)	17 (43,6%)	17 (43,6%)		3 (7,7%)	39 (100%)

Tästä taulukosta näkee, että naispoliitikot käyttävät mieskollegoitaan selvästi enemmän stukturaalisia metaforia (12 - 5). Tämä korostuu varsinkin Jaakonsaaren puheessa. Poliitikot käyttävät ryhmänä enemmän kehollis-fysikaalisia metaforia kuin Harakka (17 - 14). Sanonnat taas näyttävät olevan Harakan suosiossa.

TAULUKKO 9. Käyttävätkö keskustelijat ja Harakka samoja metaforisointitapoja? Tässä taulukossa on vierekkäin lukuja x/y. X kuvaa poliitikon ja y Harakan käyttämien metaforien lukumäärää.

X vs. Y	Kuollut	Kehollis- fysikaalinen	Struktu- raalinen	Histori- allinen	Sanonta	Yhteensä
Hassi		2/2	2/2		0/1	4/5
Enestam		0/3	2/2			2/5
Niinistö		5/0	2/9	0/1	0/1	7/11
Siimes	0/1	2/6	1/1		2/1	5/9
Aho	2/0	3/3	1/3	0/1	1/4	7/11
Jaakonsaari		5/0	9/5			14/5

Mitä voi päätellä siitä, jos poliitikon ja toimittajan käyttämät metaforisointitavat poikkeavat toisistaan tai ovat suhteellisen samanlaiset? Voi ajatella, että kahden metaforan ero yhdessä luokassa poliitikon ja Harakan välillä ei ole merkittävä. Tätä suurempi ero taas kertoo kenties jostakin. Mutta mistä? Tulkintani on, että keskustelijat

metaforisoivat tällöin maailmaa eri tavalla. Lukujen poiketessa toisistaan vain vähän, voi ajatella keskustelijoiden olevan taas samalla aaltopituudella eli he käsitteellistävät maailmaa samoin keinoin.

Suurin ero metaforisoinnissa on Niinistöllä ja Harakalla. Harakka käyttää Niinistön kanssa keskustellessaan runsaasti strukturaalisia metaforia, kun Niinistö käyttää niitä taas vähän. Huomattavaa on, että Niinistö metaforisoi maailmaa pääasiallisesti kehollis-fysikaalisesti. Niinistön kanssa keskustellessa Harakka ei taas käytä tätä tapaa lainkaan. Päätelmä voisi olla, että Harakka ja Niinistö puhuvat eri kieltä. Heijastaako tämä erilaista suhtautumista politiikkaan? Ovatko miesten arvot oleellisesti erilaiset? Vai kuvastaako tämä sitä, että Harakka pyrkii olemaan yleisesti kriittinen keskustelija ja käyttää kenties samalla tiedostamattaan erilaisia metaforia?

Jaakonsaaren ja Harakan metaforisoinneissa on runsaasti poikkeavuuksia. Jaakonsaari on Niinistön ohella ainoa, jonka kanssa Harakalla on kahdessa luokassa yli kahden yksikön poikkeama. Harakka käyttää myös runsaasti strukturaalisia metaforia. Silti heidän välilleen tulee suuri ero, koska Jaakonsaari käyttää niitä vielä enemmän (9 - 5). Erikoista on, että Jaakonsaari käyttää runsaasti sekä strukturaalisia että kehollis-fysikaalisia -metaforia. Harakka ei taas käytä kehollisia metaforia lainkaan Jaakonsaaren kanssa. Kokonaisuudessaan Jaakonsaaren käyttämien metaforien määrä on kaksinkertainen (14 - 7) seuraavaksi ahkerimpaan metaforien käyttäjään Ahoon verrattuna.

Eniten Harakan metaforat ovat yhteneviä Hassin kanssa. Voisiko tämä kertoa siitä, että toimittajan ei tarvitsisi olla yhtä kriittinen pienelle kuin suurille puolueille? Vai vaikuttaako asiaan Hassin kohdalla Harakan taannoinen päätoimittajan pesti vihreiden äänenkannattajassa Vihreässä langassa?

Siimeksen kanssa Harakka intoutuu käyttämään muista haastatteluista poiketen kehollis-fysikaalisia metaforia. Eroa on neljä yksikköä. Huomattavaa on, että Siimes ei käytä niitä

sen enempää kuin muutkaan poliitikot. Harakan metaforisoinneissa Ahon ja Enestamin kanssa ei ole suuria poikkeamia. Heidän kanssaan Harakalla tulee niukka kolmen yksikön poikkeama ainoastaan yhdessä luokassa.

TAULUKKO 10. Poliitikkojen metaforien käytön vertailu puolueiden vasemmisto - oikeisto -akselilla.

	Kuollut	Kehollis- fysikaalinen	Struktu- raalinen	Histori- allinen	Sanonta	Yhteensä
Vas.		2	1		2	5
Sdp		5	9			14
Vihreät		2	2			4
Keskusta	2	3	1		1	7
Kokoomus		5	2			7
Rkp			2			2

Olen järjestänyt puolueet perinteisen vasemmisto-oikeisto -vastakkainasettelun perusteella. Metaforien määrässä ei ole luokittain poliitikkojen välillä suuria vaihteluita, jos jättää laskusta sdp:n Jaakonsaaren. Kaikkien muiden käyttämien metaforien määrässä ei ole kolmea yksikköä suurempia eroja missään luokissa.

5.8. TULKINTOJA

Mitä asioita Musta laatikko-ohjelmissä metaforisoidaan ja miten? Keskusteluissa puhutaan politiikasta, poliitikoista ja tietenkin yksittäisistä aiheista, jotka ovat erilaisia joka ohjelmassa. Yksi vaihtoehto on ajatella, että kaikki mitä poliitikko suustaan päästää on politiikkaa. Tämä vaihtoehto tuntuu työni kannalta aika käyttökelpoiselta.

Keskitytäänpä tarkemmin muutamiin tapoihin metaforisoida maailmaa. Ideologisesti

kiinnostavia ovat pelin ja sodan metaforat. Nämä kuuluvat strukturaalisiin metaforiin. Ajattelemalla tekemisiä ja tapahtumia pelinä korostetaan kilpailua, jolla on sekä hyvät että huonot puolensa. Pelissä etsitään jatkuvasti voittajia. Samalla joidenkin osalle jää häviäminen. Kysymys on vallan yhdistymisestä voittajaan ja alistumisen häviäjään. Voidaan myös ajatella, että esimerkiksi politiikan ajattelemisen pelinä korostaa taktisia kuvioita itse asiakysymysten sijaan. Pelin ja sodan metaforat menevät monesti sekaisin. Molemmissa taistellaan, puolustaudutaan, hyökätään, luodaan strategioita, hävitään ja voitetaan. Erityisesti pesäpallon termistö on erittäin sotaisa, koska pelaajathan haavoittuvat ja kuolevat. Pesäpallo kehitettiinkin suojeluskuntapeliksi.

Ei sodan metaforien käyttö ilmennä suoraan käyttäjänsä sotahulluutta. Voi olla, että hän on äärimmäinen pasifisti. Enemminkin ilmenee käyttäjän ympäröivän kulttuurin vaikutus. Käyttämämme kielen ideologisuus on itsestäänselvyksien sisällä. Useimpien meidän arvomaailmaan pohjautuva käyttäytymisnormi on jo raamatustakin tuttu "Älä tapa". En halua olla moralisti, mutta sodan metaforien käyttö on ristiriidassa tämän arvomme kanssa. Tämä keskustelu veisikin seuraavaksi kysymyksiin esimerkiksi väkivallasta televisiossa. Lisääkö väkivallan näyttäminen katsojiensa väkivaltaisuutta? Tutkimustuloksia on puolesta ja vastaan, enkä aio puida niitä tämän enempää työssäni. Tärkeää on huomata, että vaikka nämä käsittelemäni metaforat ovatkin strukturaalisia, ei kaikkien strukturaalisten metaforien ideologisuus ole yhtä vahvaa. Sama pätee myös muihin luokkiin.

Aineistossa käytetään myös hyvin yleisesti niin sanottuja säiliömetaforia, jotka perustuvat paljolti tapamme hahmottaa asioita meitä lähimpänä olevan olion eli oman kehomme avulla. Nämä kuuluvat kehollis-fysikaalisiin -metaforiin. Täysin teoreettiset asiat saavat helposti muodon, kun ne ymmärretään tavallaan konkreettisiksi säiliöiksi, joiden sisälle voi mennä. Ne voivat myös omata inhimillisiäkin piirteitä. Työssäni ihminen ja rakennuksetkin ajatellaan säiliöiksi.

Voidaan puhua sisäpiirin politiikasta aivan kuin olisi olemassa ihmisten muodostama ympyrän muotoinen piiri, jossa olisi myös sisäosa. Kynnysongelma tai työllisyyden portaavat ovat myös esimerkkejä, joissa käy ilmi, että ajattelemme ongelman rakennukseksi (säiliö), jolla olisi kynnys. Tähän liittyy, että metaforisoimme maailmaa vastakohtien avulla. Ajattelemme esimerkiksi hyvän sijaitsevan ylhäällä ja pahan alhaalla. Liitämme sanoihin ideologiaa. Kolme suurta, nousukausi ja tasa-arvo ovat aineistoni esimerkkejä tällaisesta metaforisoinnista. Esimerkiksi nousukausi lähtee ajatuksesta, että kun ihmisille jää entistä enemmän rahaa käteen, on kysymyksessä nousukausi. Asioiden lisääntyessä menemme ylöspäin. On kyseenalaista puhua esimerkiksi ylä- ja alaluokista.

Olen poiminut käsittelemäni metaforat kuuden eri poliitikon ja yhden toimittajan televisio-ohjelmassa käyttämistä puheenvuoroista. Entäpä jos keskustelut olisi käyty vaikka yleisön edessä torilla? Entäpä, jos toimittaja olisi keskustellut aivan tavallisten ihmisten kanssa? Keskustelemassa olisi voinut olla vaikka sairaanhoitaja ja metsäteknikko. Metaforia olisi löytynyt molemmissa tapauksissa aivan samalla tavalla. Poliitikkojen rooli mielipidevaikuttajana on kuitenkin sairaanhoitajaa suurempi. Poliitikon puheetkin saavat aikaan aivan toisen luokan vaikutuksen televisiossa kuin torilla.

On muistettava luvun kolme opit, jonka mukaan yksittäiset sanat ja samalla yksittäiset metaforat eivät ole ideologisia. Oleellista on kuka niitä käyttää ja missä yhteydessä. Tärkeää on muistaa, että minä tutkijana olen huomannut ja käsitellyt tämän työn metaforat peilaten niitä omiin arvoihini.

6. INSERTTIEN METAFORAT

Mustassa laatikossa esitetään kulloisestakin haastateltavasta insertin muodossa oleva henkilökuva. Siinä kerrotaan lyhyesti haastateltavan henkilöhistoria, jossa lähdetään liikkeelle siitä, milloin ja miten poliitikon innostus politiikkaan alkoi. Insertin tekijä käsittelee poliitikkojen urat laskuineen ja nousuineen. Syynissä ovat puoliset tai puolison puuttuessa mahdolliset suhteet vastakkaiseen sukupuoleen. Huomiota saavat myös kohujutut ja jonkinasteiset hauskuudet. Kuvaruudussa rullaavassa tekstissä ilmenee kulloisenkin haastateltavan syntymäaika, koulutus, poliittinen ura, muut mahdolliset työt ja perhesuhteet.

Television keskusteluohjelmissä käytettävien inserttien sisältö riippuu paljolti siitä, millaista materiaalia toimittaja sattuu saamaan käsiinsä. Hyvät arkistot ovat arvokkaita. Oletan, että näyttävät kuvanauhat, joissa on paljon toimintaa valitaan mielellään inserttiin. Monesti vuosien takaa poimitut otokset vaikuttavat tänä päivänä katsottuna positiivisella tavalla hieman huvittavilta. Poliitikkojen kommentteista suosiossa ovat napakat muutaman sekunnin mittaiset otokset pitkien jaaritusten sijaan. Kyse on pitkälti journalistisista käytännöistä. Käytettävä aika on hyvin rajallista. Toinen tätä tietoa hyödyntävä seikka on tietenkin poliitikkojen taito tiivistää asiansa niin sanotuiksi satasiksi eli lyhyiksi lausahduksiksi, joita käytetään uutisissa ja ajankohtaisohjelmissä.

Toimittaja tekee työssään valintoja. Hänellä on aina jokin näkökulma, joka on tavallaan ideologinen. Ideologiaa ei muodostu pelkästään yksittäisistä sanoista tai kuvista vaan myös kuvien ja sanojen leikkauspintoista ja kokonaisuuksista. Tutkin, millaisia sanallisia metaforia inserteistä löytyy. Luokittelen metaforat edellisen luvun analyysin tavoin yleisyys - erityisyys - akselille, jolloin kuollut metafora on (k), kehollis-fysikaalinen (kf),

struktuurallinen (s), historiallinen (h) ja sanonta (sa). Tutkin myös, millaisia merkityksiä luodaan kuvan ja metaforien yhteisvaikutuksella. Alaluvussa 6.7. taulukoin luokitteluni ja tutkin käyttävätkö toimittajat erilaisia metaforia naisista ja miehistä tai puolueista.

Toisessa luokittelussa otan edellisen luvun tavoin huomioon metaforien käyttötarkoituksen. Jaan metaforat kolmeen luokkaan: voimakkaisiin verbeihin sekä ihmisten ja asioiden nimittämiseen joksikin. Käsittelen tämän luokituksen aivan tämän luvun lopussa.

Jos en ole erikseen maininnut, niin analysoimani metaforat ovat toimittajan puheesta poimittuja. Inserttien litteroinnit löytyvät liitteinä työn lopusta.

6.1. KÄÄNTYILEVÄ PISPALALAINEN

Mustan laatikon insertti Satu Hassista. Toimittajana Susanna Särkkä.

Poliittinen herätys (kf). Nukkuuko ihminen ennen poliittista herätystä? Tällaisen ilmaisun käyttö tarkoittanee sitä, että ihminen ei ole poliittinen ennen herätystä. Herätystä käytetään myös kuvaamaan ihmisen ryhtymistä uskovaiseksi. Kuva marssivista punaisia lippuja kantavista vasemmistolaisista korostaa politiikan toimintaa teoretisoinnin sijaan. Myös insertin musiikki, jossa kerrotaan taistelusta ja pelottomuudesta, lisää toimittajan toiminnalle asettamaa painoarvoa. Toisaalta marssi ja musiikki kertovat myös siitä, että 1970-luvun lopulla vasemmistolaiset yksinkertaisesti marssivat ja lauloivat, ja politiikka oli hyvin näkyvää ja kiihkeää.

Partioaate vaihtui (k) *vasemmistolaisuuteen*. Tällaisessa ilmaisussa ajatellaan, että ihminen hylkäisi kokonaan partiolaisuuden ja ottaisi tilalle vasemmistolaisuuden. Tämä ei vaikuta kovin uskottavalta. Kyse taitaa olla pikemminkin toimittajan halusta terävöittää

juttuaan korostamalla voimakkaita muutoksia, jopa kääntymyksiä. Partiolaisuus liitetään oikeistolaisuuteen. Hassin vanhemmatkin olivat oikeistolaisia. Silti Hassin vasemmistolaisuutta ei voi pitää kääntymyksenä, sillä yleensä vanhemmat laittavat lapsensa harrastuksiin. Vasta nuorina aikuisina he alkavat toteuttaa omia mieltymyksiään esimerkiksi hylkäämällä vanhempien ideologian ja arvot. Kuvassa ovat samat punalippuiset marssijat.

Vihreä aate (k). Millainen aate voi olla vihreä? Aatteen yhdistäminen tiettyyn väriin on melko tehokasta. Vihreä väri toimii voimakkaana aatteen symbolina, joka liittyy suoraan puhtaaseen ja terveeseen luontoon. Tämä on vakiintunut tulkinta (myös aatteen edustajien toivoma) asiasta. Vihreä voidaan yhdistää myös kokemattomuuteen, mutta asiayhteys kyllä paljastaa, mistä on kysymys. Nykyaikaisessa markkinoinnin brandiajattelussa kaupattavalla tavaralla pitäisi olla oma värinsä. Näin on esimerkiksi Ferrari-autolla, Koff-oluella tai Coca-Colalla. Kaikkien näiden värit ovat muuten punaisia.

Vihreästä aatteesta puhuttaessa kuvassa poliisit kantavat itsensä kaivinkoneeseen ketjuilla kiinnittäneitä luonnonsuojelijoita. Luonnonsuojelijoiden toiminta on fyysisesti hyvin passiivista. On äärimmäinen stereotypia ajatella, että vaihtoehtoliikkeen tai vihreän liikkeen jäsenet olisivat villapaitoihin pukeutuneita takkutukkaisia risupartoja. Tokihan itsensä kaivinkoneisiin kahlinneet olivat aikansa näkyvintä luonnonsuojelua siinä missä kettutyöt ovat sitä nykyään.

Pispalan rautarouvalle (h) oli kova pala. Rautarouva-termin tausta on historiallinen. Lähin vertauskohta on Iso-Britannian pääministeri Margaret Thatcher. Hänen nimityksensä juontunee puolestaan Preussin rautakansleri Otto von Bismarckista. Kuvamateriaali ei ilmennä kyllä millään tavalla Hassin rautarouvamaisuutta.

Maakuntalaiset (sa). Kun kutsutaan joitakin ihmisiä maakuntalaisiksi, tehdään silloin ero Helsingin ja landen, keskuksen ja periferian välille. Samalla kuitenkin unohdetaan, että

sijaitseehan se Helsingin maakunnassa. Maakuntalaiset-nimityksellä helsinkiläiset yrittävät korottaa itseään meidän muualla asuvien yläpuolelle. Sama sisältö on myös ilmaisussa *kehäkolmosen ulkopuolinen*. Kuvassa keskusta ja maakunta halaavat toisiaan.

6.2. LIBERAALI TAISTELIJA

Mustan laatikon insertti Jan-Erik Enestamista. Toimittajana Johanna Jauho.

Enestam ajautui politiikkaan (s). Ajautuminen ei ilmennä kovin aktiivista osallistumista, vaan pikemminkin odottamatonta yhteensattumusta. Tässä tapauksessa vähätellään Enestamin omaa panosta ja pyrkyä valtaan. Kuvassa Enestam kiikuttaa kalastajaliiton puheenjohtajana jouluhaukea Koivistolle. Tämä ei kyllä ilmennä millään tavalla politiikkaan ajautumista.

Enestamin juuret ovat vahvasti Turun saaristossa (s). Tämä metaforinen ilmaus yhdistää kasvimaailman ja pitkään samalla seudulla asumisesta johtuvan kiintymyksen tunteen. Kuva on tässä tapauksessa kertomassa Enestamin liikuntaharrastuksesta ja perheenisän roolista.

Lienee aiheuttanut Enestamille monia harmaita hiuksia (sa). Tämä sanonta voi pitää oikeastikin paikkaansa. Jos ihmisellä on tarpeeksi huolia, hiukset saattavat todella harmaantua. Kuva korostaa konkreettisesti Enestamin harmaita hiuksia.

Vaatinut rasismien kitkemistä (s) *poliisivoimista ja kiintiöpakolaisten määrän nostamista* (kf). Kitkemisen päällimmäinen merkitys sijoittuu kasvimaalle. Kyseessä on strukturaalinen metafora, jonka perusta on kasvimaalla. Pohjana voisi olla metafora elämä on puutarhanhoitoa. Tällöin rasismi olisi rikkaruoho, joka kitkettäisiin. Kiintiöpakolainen tulee maahan toivottuna ja turvapaikkaa hakeva vähemmän toivottuna.

Jos jotakin määrää nostetaan, niin yleensä ajatellaan, että määrää lisätään. Vertikaalisesti ylös mentäessä määrä kasvaa. Ideologia saadaan kuvaan mukaan, kun ylös sijoitetaan hyvä ja alas paha.

Insertin loppu ja haastattelun alku ovat tarkastelun arvoisia. Insertin lopusta on tehty muutamalla kuvallisella ja äänellisellä kikkalla varsin dramaattinen. Kun insertistä siirrytään haastatteluun Harakka viittaa vielä inserttiin tavalla, joka nakertaa Enestamin uskottavuutta.

Insertin lopun kuvituksessa siirrytään idyllisestä saaristolaismiljööstä mellakkapoliisin harjoituksiin ja Helsingin katuelämään. Mellakkapoliisin harjoituksiin siirryttäessä voimakasta kontrastia on lisätty säröisellä ja uhkaavalla musiikilla. Aiemmin taustalla soi leppoista haitarimusiikki. Merkittävin kuvallinen siirtyminen on kuitenkin mellakkapoliisin harjoituksista siirtyminen Helsingin öisille kaduille. Edellinen kuva mellakkapoliiseista antaa sinänsä aivan tavalliselle katukuvulle ylimääräistä dramatiikkaa. Vaikka kuvassa ei olekaan kuin kaksi hälytysajoneuvoa, niin niiden valoa vasten heijastuvat pakokaasut luovat sotatilamaisen tunnelman. Edellisessä kuvassa harjoitelleet mellakkapoliisit tavallaan jatkavat ihmisten mielessä toimintaansa myös suhteellisen rauhallisessa kaupungin yössä.

Enestam seuraa muutamien muiden miesten kanssa elämää kadulla ja sriptease-baarissa. Ennen nakubaariin menoa näytetään paikan mainostaulua ja tämän jälkeen leikataan suoraan vaaleahiuksiseen naiseen, joka kääntää päänsä pois. Tällä tavalla tälle naiselle asetaan hyvin synnillinen leima. Toimittaja vielä vahvistaa porton statusta painottamalla kuvaa ironisella lausahduksella "*Helsingin öinen katukulttuuri*".

Lopussa Enestam seisoskelee rauhattoman nuorisojoukon keskellä. Noin kymmenvuotiaat nuoret tuuppivat poliisiautoa keskioilupöhnässä ja nimittelevät poliiseja homoiksi. Silloinen sisäministeri, poliisin esimies Enestam näyttää huvittuneelta. Hymy karehtii

hänen huulillaan ja puuttuu vain, että nauru purskahtaisi hänen suustaan.

Harakka ottaa insertin jälkeen ohjat käsiinsä. Hän toteaa, että *“niin kuin noissa kuvissa näkyi ja myöhemmissä lehtijutuissa ... olit järkyttynyt siitä ... tästä lasten juopottelusta Kolmen sepän patsaalla”*. Enestamista tarjottu naurava kuva ja Harakan puhe ovat nyt rajussa ristiriidassa. Nauraminen ja järkyttyminen eivät oikein istu yhteen.

6.3. KYLMÄJÄRKINEN RULLALUISTELIJA

Mustan laatikon insertti Sauli Niinistöstä. Toimittajana Johanna Jauho.

Nuoressa Sauli Niinistöissä oli vielä tuuliviirin (s/sa) vikaa. Toimittaja haluaa erityisesti painottaa Niinistön päättämättömyyttä kappaleella Tuuliviiri. Onko kuitenkaan kovin omituista, jos ihminen ei vielä heti lukion jälkeen ole lyönyt lukkoon tulevaa ammattiaan ja puoluekantaansa? Kuvat eivät kerro mistään aatteiden palosta. Niistä käy ilmi ihmisen elämän kulku lapsesta nuorukaiseksi. Tenniksen pelaaminen ja rallikuskin vaatetus kertovat kuitenkin melko vauhdikkaasta elämästä.

Kylmä järki (kf). Tässä jaottelussa järki on kylmä tai edes viileä. Tunteet taas kuumenevat. Kylmän järjen liittäminen kokoomukseen ja juridiikkaan tuntuu ihmeelliseltä. Onko niiden valitseminen jotenkin laskelmoitua? Päätyvätkö tunteella valitsevat demareihin ja yhteiskuntatieteelliseen?

Kaksi kautta rivikansanedustajana (kf) *kypsyttivät* (s) *lopulta Niinistöä piinkovan seuraajan Salolaiselle ja Iiro Viinaselle.* Rivikansanedustaja seisoo sotilaallisesti rivissä ja äänestää kiltisti muun eduskuntaryhmän mukana. Metaforalla rivikansanedustaja erotetaan toisistaan valtaa käyttävät ministerit ja pelkät kansanedustajat. Kypsyttämisen metafora pohjautuu ruuanlaittoon, mutta samalla ihmisenä kypsymiseen. Toisaalta

kypsyessä yleensä pehmenytään, mutta Niinistöstä tulikin piinkova. Metafora ei voi tietenkään toimia kaikilta osiltaan. Kuvat jäävät aika laimeiksi. Ne kertovat vain Niinistön virallisesta puolesta vaalimainoksin ja vaalikeskustelukuvin.

Hajaannuksen tielle (s) ajaantunut kokoomus on hänen johdolla saatu ojennukseen (s) eikä valtion rahakirstuakaan (h) ole turhaan raoteltu. Hajaannuksen tie perustuu metaforaan elämä on matka. Sitä pidetään yhtenä juurimetaforana. Ajatusrakennelma perustuu tiukasti tiellä etenemisen konkretiaan. Kuljemme tietä pikin johon tulee mutkia. Joudumme valitsemaan myös minne menemme elämän suurissa tienristeyksissä. *Ojennus* taas pohjautuu sotilaalliseen metaforistoon. *Valtion rahakirstu* on puolestaan historiallinen ilmaus ajoilta, jolloin valtakunnan rahat saattoivat olla kuninkaan kirstussa.

Tyrmäsi (s) kuuluisalla tupajumipuheellaan (s/h). Tässä tyrmäämisen pohja on otettu urheilumetaforiikasta, erityisesti nyrkkeilystä. Kuvassa Niinistölle lahjoitetaan paita, jossa on hyönteisten kuvia. Niinistö osoittaa itseironian taitojaan pullistelemalla hauislihaksiaan kameroiden edessä.

Vuoden vanha romanssi kolmikymppisen tv-toimittaja Leena Pasasen kanssa on hieman pehmittänyt (kf) viisikymppistä äreää Niinistöä. Ihmisen pehmenemisellä tarkoitetaan hänen luonnettaan eikä esimerkiksi päätä. Niinistön ja Pasanen ovat kuvassa, jota ympäröi vaaleanpunainen kehys. Tällä värillä toimittaja on korostanut parin romanssia.

Tupu, Hupu ja Lupu-kerhossa (h). Tämä on sarjakuvamaailmaan perustuva metafora, joka kuvaa aikuisista miehistä koostuvan kerhon poikamaisuutta. Kuvalla tehostetaan miesten poikamaista olemusta, sillä onhan aika lystikäs näky, kun kolme raavasta miestä sulloutuu kuplavalokkariin. Normaali näky olisi, jos he matkustaisivat suurella mustalla autolla.

6.4. SÄMPYLÄNTUOKSUINEN PÄTKÄTYÖLÄINEN

Mustan laatikon insertti Suvi-Anne Siimeksestä. Toimittajana Johanna Jauho.

Vasemmistolaisuuteen hän heräsi (kf). Siimeskin on herännyt Hassin lailla. Pablo Nerudan kuva viittaa suoraan vasemmistolaisuuteen.

Löi itsensä läpi (sa/k). Tarkoittaa itsensä tunnetuksi tekemistä koko maan mittakaavassa. Vaalitentissä istuva Siimes alleviivaa insertin toimittajan puheen.

Vasemmistoliiton naiset junttasivat (s) *hänet neljä vuotta sitten mukaan Yleisradion vaaliohjelmaan*. Junttaaminen on puoliksi pakottamista tai painostusta. Kuvana jatkuu sama vaalitentti kuin edellisessäkin metaforassa.

Viime keväänä vasemmistoliitto päätti kohottaa änkyräprofiiliaan (sa/h) *nostamalla näyttävän Siimeksen sen uudeksi keulakuvakseen*. Änkyräprofiili liittyy jyrkkyyteen. Jos Siimes on nostettu keulakuvaksi, onko hänen olemuksensa vain silmänlumetta edelleenkin änkyröivän puolueen edessä? Halusiko puolue vain keulakuvan eikä pätevää johtajaa? Tällaisen vaikutelman toimittaja antaa. Kuvassa istutaan puoluekokouksessa suuressa auditoriossa. Tällaiset kokouskuvat ovat politiikan arkipäivää.

Suvi-Anne Siimes: *Kun mä kuulun tähän pätkätyöläisten* (s) *sukupolveen*. Pätkätyöläinen ei ole vakinaisessa työssä, vaan tekee omasta tahdostaan tai ilman töitä lyhyissä jaksoissa mahdollisesti useillekin työnantajille.

Raskaan teollisuuden (kf) *ay-siivestä* (k). Raskasta teollisuuttahan ovat metalli- ja paperiteollisuus. Ovatko ne raskaita sen vuoksi, että niiden materiaalit ovat raskaita vai siksi, että ne tuottavat paljon rahaa Suomeen? Kuva antaa vaikutelman itsenäisestä oman puolueensa ay-siipeä pelkäämättömästä ihmisestä.

Sämpyläntuoksuista imago (s). Sämpyläntuoksuinen imago tulee Siimekselle vasemmistoliiton vaalimainoksesta, jossa hän leipoo sämpylöitä. Sämpylöiden leipomisen voi tulkita kehottamaan naisia hellan ääreen tai korostamaan leivän merkitystä jokapäiväisessä elämässä. Yksi tulkinta voisi olla, että leipominen olisi vasemmistoliiton imagon pehmenysyritys.

Naapureille kynnyks (kf) äänestää vasemmistoliittolaista voi taas osoittautua liian korkeaksi. Kynnyks-metфора perustuu konkreettiseen ajatukseen kynnyksestä, joka pitäisi ylittää. Postilaatikolla piipahtava Siimes ulkoiluttaa venäjänvinttikoiraa. Tämä tietenkin sopii ortodoksiseen linjaan. Siimes on tilannut Aku Ankan. Vuosia sitten jotkut tutkijat tuomitsivat lehden kapitalismin ja länsimaisen hapatuksen levittäjäksi. Niin. Kävelevähän ankat ilman housuja. Roopekin yrittää kahmia itselleen maapallon kaikki rikkauudet.

6.5. KANNUKSEN LAUSUNTOLINKO

Mustan laatikon insertti Esko Ahosta. Toimittajana Susanna Särkkä.

Suurelle yleisölle vielä tuntematon (kf/k). Suuri yleisö on loppujen lopuksi aika rankka yleistyks. Minusta se on samaa tasoa epämääräisyydessään kuin julkinen tai yleinen mielipide, joita on toki ansiokkaastikin tutkittu. Kun lauseen subjekti on tasoa “luotettavat lähteet” tai “tutkimukset”, niin toimittajan on helppoa sujauttaa yleisölle omat mielipiteensä.

Peittosi vanhat naamat (sa). Tämä metafora on itse asiassa synekdokee, jossa naamat edustavat poliitikkoja.

Aho: Suomen valtion talouden tervehtymisestä (kf). Aho puhuu taloudesta potilaana, joka tarvitsee hoitoa.

Keskusta sai vaalivoiton ja Aho pääministerin salkun (sa). Ministerit tuntuvat aina saavan tiedotusvälineissä salkun ja joskus myös silinterihatun. Eivätköhän he kuitenkin käytä ministeriksi päästyään vanhoja tuttuja salkkujaan? Kuvat tukevat Ahon menestystä.

Kotiäiti Kirsti Ahosta puhuttiin jopa Suomen prinsessa Dianana (h). Ihmisille pitää aina antaa jokin titteli. Tapauskohtaisesti titteli saattaa olla hänen koulutuksensa, varsinainen ammattinsa tai työtehtävänsä. Tämä kuvastaa mielestäni yhteiskuntamme liiallista työn ja koulutuksen korostamista. Yleisellä tasollahan tämä tittelikeskustelu vie identiteettikysymyksiin. Miltä kuulostaisi, jos puhuttaisiin ihminen Esko Ahosta? Kirsti Ahon vertaaminen Dianaan kuvastaa yhteiskuntamme kaipuuta glamouriin ja kenties kuninkaallisiin hallitsijoihin. Kuvallisesti Kirsi Ahon Diana-vertausta on tehostettu kuvalla, jossa Ahot seisovat Ruotsin kuningasparin kanssa.

Nuoren pääministerin media-aura himmeni (s). Aura on rajatieteiden puolella oleva käsitys, että ihmisellä olisi ympärillään hänen voimastaan kertova aura. Media-auran himmeneminen ilmenee ihmisten kyllästymisenä jatkuvasti esillä olevaan ihmiseen. Kyllästymisen voi myös sotkea muihin syihin, jotka kenties alensivat Ahon kannatusta pääministerinä. Kuvassa olevat mielenosoittajat kertovat erittäin selvästi näistä syistä. He vaativat työtä ja hallituksen eroa.

Kannuksen lausuntolinko (s) *alkoi tympäännyttää monia*. Lausuntolinko kuvastaa Ahon pääministerikauden tyyliä antaa tiedotusvälineille lausuntoja ahkerasti asiasta kuin asiasta. Mielenosoittajien kyllästyminen alleviivaa metaforan.

Pian näemme onko Kannuksen kasvatista Kontulan kingiksi (s). Toimittaja on keksinyt kivan sanaleikin. Sanojen valinta perustuu monesti tekijän oivaltamisen riemuun ja viihdyttämisen haluun.

Haastateltu nainen: *Ei landepaukut kelpaa* (s). Maalaiset ovat landepaukkuja

haastateltavan mielestä. Tämä maalaisia vastustava nainen edustaa aika jyrkkääkin stereotyyppistä ajattelua. Hänen kommenteissaan kiteytyy poliittisella kentällä vallitseva jako maaseudun ja Etelä-Suomen taajamien välillä.

6.6. SDP:N MARCO BJURSTRÖM

Mustan laatikon insertti Liisa Jaakonsaaresta. Toimittajana Susanna Särkkä.

Iiroviinashenkiset leikkauslistat (h). Historiallinen metafora, joka perustuu tietoon, millaisia leikkauslistoja Iiro Viinanen on laatinut. Leikkauslista on myös itsessään metafora, jossa määrärahojen vähentämistä kuvataan konkreettisesti leikkaamisella. Leikkausten kiertoilmaisuna voisi myös sanoa, että määrärahoja tarkistetaan tai veroja kevennetään. Toimittaja hakee metaforalleen tukea kuvassa olevista lehtiotsikoista: “Liisan paperi leikkasi työttömyysturvaa” ja “Viinasen kehu oli kuin kuolemansuudelma”.

Jaakonsaari sai epäkiitollisen työministerin salkun (sa). Kts. Ahon pääministerin salkku. Kuvassa kävelevä pääministeri Lipponen symboloi hallitusta.

Jaakonsaari vertasi kohteluaan jupakassa Jeesuksen ristiinnaulitsemiseen (h). Tässä puhutaan Jaakonsaaren teettämästä toimittajia listanneesta “Mustasta listasta”. Ristiinnaulitseminen on aika väkevä ilmaus. Analogioita voi vetää vaikka Jaakonsaaren käsitykseen hänen ja Jeesuksen syyttömyydestä tai molempien kohtelun julmuudesta.

Jaakonsaari: Sdp:n Marco Bjurström, joka toisi vähän bumtsibumia tähän touhuun (h). Jaakonsaari haluaisi tuoda tällä metaforalla politiikkaan iloisuutta ja karnevaalimeininkiä. Lopussa kuvituksessa tulee todellakin bumtsibumia, kun Jaakonsaari ja liuta muita poliitikkoja kisailevat Bumtsibumissa.

6.7. TAULUKOITA

TAULUKKO 11. Inserteissä poliitikoista käytetyt metaforat yleisyys - erityisyys -akselille luokiteltuina.

	Kuollut	Kehollis- fysikaalinen	Struktu- raalinen	Historiallinen	Sanonta	Yhteensä
Hassi	2	1		1	1	5
Enestam		1	3		1	5
Niinistö		3	6	2		11
Siimes	1	3	3		2	9
Aho		2	4	1	2	9
Jaakonsaari				3	1	4
Yhteensä	3	10	16	7	7	43
Yhteensä %	7,0	23,3	37,2	16,3	16,3	100

Inserttien metaforista valtaosa on strukturaalisia. Tämä on samassa linjassa keskustelujen metaforista tekemiäni havaintojen kanssa. Toiseksi yleisimpiä molemmissa analyyseissä ovat kehollis-fysikaaliset metaforat, joita insettien toimittajat ovat käyttäneet kuitenkin kohtuullisen niukasti verrattuna keskusteluissa käytettyihin. Keskusteluissa käytettiin melko vähän historiallisia metaforia ja sanontoja, mutta inserteissä ne ovat aika vahvasti edustettuina. Yleinen huomio verrattaessa edellisen luvun taulukkoa kaksi tähän taulukkoon on, että toimittajat käyttävät metaforia poliitikkoja monipuolisemmin. Tämä selittyy pääasiassa paremmalla mahdollisuudella valmistautua haastatteluun. Keskusteluissahan toimittaja määrää, mistä puhutaan. Inserteissä kieltä taas on mahdollista hioa aivan rauhassa.

TAULUKKO 12. Toimittajien mies- ja naispoliitikoista käyttämät metaforat.

	Kuollut	Kehollis- fysikaalinen	Struktu- raalinen	Historial- linen	Sanonta	Yhteensä
Miespol.		6 (24,0%)	13 (52,0%)	3 (12,0%)	3 (12,0%)	25 (100%)
Naispol.	3 (16,7%)	4 (22,2%)	3 (16,7%)	4 (22,2%)	4 (22,2%)	18 (100%)

Metaforien kokonaiskäytössä ei ole merkittävää eroa miesten ja naisten välillä (25 - 18). Huomiota herättää miehistä tehtyjen inserttien sisältämä suuri strukturaalisten metaforien määrä. Muuten toimittajien tavat metaforisoida mies- ja naispoliitikoita ovat suhteellisen samanlaisia tämän luokittelun perusteella.

TAULUKKO 13. Poliitikoista käytetyt metaforat vasemmisto - oikeisto -akselilla. Suluissa insertin tehneen toimittajan nimikirjaimet. Johanna Jauho on (jj) ja Susanna Särkkä on (ss).

	Kuollut	Kehollis- fysikaalinen	Struktu- raalinen	Historiallinen	Sanonta	Yhteensä
Vas (jj)	1	3	3		2	9
Sdp(ss)				3	1	4
Vihreät (ss)	2	1		1	1	5
Keskusta(ss)		2	4	1	2	9
Kokoomus (jj)		3	6	2		11
Rkp (jj)		1	3		1	5

Tämän taulukon perusteella ei huomaa, että toimittajat käyttäisivät inserteissä politiikan puoluekannasta riippuen erilaisia metaforia. Tämä tieto kulkee käsi kädessä edellisen luvun (5.7.) taulukon kymmenen kanssa, jossa poliitikkojen käyttämät metaforat olivat melko yhteneväisiä puoluekannasta riippumatta.

6.8. TULKINTOJA

Inserttien puhutun puheen ja kuvan suhde jää hyvin irralliseksi. Kuvat tuntuvat olevan monessa tapauksessa kuvituskuvia, jolloin puhe on selvästi pääroolissa. Monissa tapauksissa kuva tavallaan alleviivaa puheen. Olo inserttejä katsellessa on, että ne on kyhätty kokoon melkoisen nopeasti. Ensin on katsottu, mitä kuvamateriaalia löytyy. Sitten toimittaja on kasannut tukun tosiasioita politiikosta ja lukenut ne nauhalle. Ääniraidalla vuorottelevatkin toimittaja ja autenttinen historiallinen materiaali, jossa usein on alkuperäinen kuva. Toimittajan puheen päälle onkin sitten vain räiskäisty vanhoja kuvia. Toimittajien käyttämät metaforat kumpuavat mielestäni pyrkimyksestä ilmeikkääseen ja viihdyttävään kieleen. Kuvakerronta on hyvin tyypillistä tälle aikakaudelle. Television nimittäminen näkörüadioksi ei mene kovin pahasti pieleen. Näillä toimituksen keinoilla ei ainakaan pyritä luomaan mitään piilomerkityksiä. Mielestäni toimittajat eivät pyri tietoisesti joidenkin poliitikkojen mustamaalaamiseen vaan ideologiat syntyvätkin enemmän kulttuurisesti ja huomaamatta.

Mielestäni inserteissä metaforisoinnin tärkeä tehtävä on värittää kieltä. Metaforat toimivat pintatasolla kielellisinä mausteina. Metaforisointi ilmenee ainakin voimakkaiden verbien käytöllä ja asioiden sekä ihmisten nimittämisenä joksikin. Nimityksillä pyritään havainnollistamaan asioita usein varsin hauskein ja viihdyttävin keinoin. Voimakkaiden verbien tehtävä on kärjistää kuvattavan kohteen ominaisuuksia. Analysoimistani inserteistä löytyy seuraavanlaisia voimakkaita verbejä, joissa on käytetty metaforaa: poliittinen herätys, partioliike vaihtui vasemmistolaisuuteen, ajautui politiikkaan, rasismin kitkeminen, kypsyttää, pehmittää, lyödä läpi, juntata ja tympäännyttää.

Nimittämällä ihmiselle on taas saatu identiteettejä: Pispalan rautarouva, maakuntalaiset, tuuliviiri, sämpyläntuoksuinen, vanhat naamat, Suomen prinsessa Diana, Kannuksen lausuntolinko, Kannuksen kasvatista Kontulan kingiksi ja landepaukku.

Asioita on myös nimitetty metaforien avulla runsaasti: tupajumipuhe, änkyräprofiili, pätkätyö, raskaan teollisuuden ay-siipi, media-aura, leikkauslista, työministerin salkku ja bumtsibumia touhuun (politiikkaan). Kaikilla näillä keinoilla pyritään tekemään inserteistä katsojille mahdollisimman miellyttäviä.

Verrattuna samaan luokitteluun keskusteluissa inserttien metaforat ovat paljon mietitympiä. Tämä selittyy sillä, että insertit tehdään etukäteen ja keskusteluissa puhetta pitää pystyä suoltamaan suorassa lähetyksessä.

Inserttien metaforista huomattavan suuri osa on ihmisille nimityksiä antavia. Tämä tapa metaforisoida tuntuukin olevan toimittajille ominaista kuten keskusteluissakin kävi ilmi. Inserteissä kaikki kolme luokkaa ovat paljon tasaisemmin edustettuina kuin keskusteluissa. Siellä metaforisointi keskittyi pääasiallisesti asioiden nimittämiseen. Voimakkaiden verbien käytön kärkevyys on asteen verran kovempaa inserteissä kuin keskusteluissa. Sama terävyys on nähtävissä myös inserttien kahdessa muussakin luokassa.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Luokittelin työssäni poliitikkojen ja toimittajien viidessä Musta laatikko-ohjelmassa käyttämät metaforat yleisyys - erityisyys - akselille. Tein luokituksen perustella taulukoita, joissa tutkin poikkeako metaforien käyttö mies- ja naispoliitikkojen, poliitikkojen ja toimittajien sekä puolueiden välillä. Laatimani taulukot osoittivat muutamia merkittäviä vaikuttavia poikkeamia luokituksissa.

Keskustelu- ja inserttianalyysini yleisyys - erityisyys - akselin luokitusten tuloksina ilmenee, että strukturaaliset metaforat olivat poliitikoilla ja toimittajilla selvästi kaikkein yleisimpiä (43,0 %). Näissä strukturaalisissa metaforissa yhdistetään käsitteellisiä alueita toisiinsa. Esimerkiksi politiikkaa metaforisoitiin pelin, teatterin ja sodan avulla. Harakka ja miespoliitikot käyttivät naisia enemmän pelin ja sodan metaforia. Suuri osa strukturaalisista metaforista oli kuitenkin osa politiikan sanastoa, termejä, käsitteitä ja ajatusten kiteymiä. Nämä sopivat työni toiseen luokitteluun, jossa asioita nimitetään joksikin metaforien avulla. Tällainen nimittäminen oli yleisintä naispoliitikoilla ja Harakalla. Keskustelut ja insertit huomioiden poliitikot suosivat hieman toimittajia enemmän strukturaalisia metaforia (43,6 % - 42,7 %).

Toiseksi eniten kaikki metaforat yhteen laskettuna metaforisoitiin kehollis-fysikaalisesti (32,0 %). Tässä luokassa metaforat olivat kehollisia ja tilallisia eli spatiaalisia niin sanottuja säiliömetaforia, joiden tärkeänä osa-alueena olivat rakennusmetaforat. Varsinkin naispoliitikot ja Harakka käyttivät paljon säiliömetaforia. Poliitikot kokonaisuudessaan olivat erikoistuneet taas rakennusmetaforiin. Poliitikot käyttävät kehollis-fysikaalisia metaforia toimittajia enemmän (43,6 % - 27,0 %).

Miespoliitikot metaforisoivat Mustan laatikon keskusteluissa naisia enemmän (50 % - 39,1 %) kehollis-fysikaalisesti. Naisille ominaista oli käyttää mieskollegoihinsa verrattuna enemmän strukturaalisia metaforia (52,2 % - 31,3 %). Tulos ei kerro ehkä kovin tarkasti kaikista naisista, koska Jaakonsaari käytti näistä haastateltavista selvästi eniten puheessaan metaforisia asioiden nimittämisiä. Poliitikot suosivat keskusteluissa ryhmänä Harakkaa enemmän kehollis-fysikaalisia metaforia (43,6 % - 30,4 %) ja Harakka poliitikkoja enemmän (47,8 % - 43,6 %) taas strukturaalisia metaforia.

Vertasin, mihin luokkiin Harakan ja hänen keskustelukumppaneidensa metaforat osuivat. Huomasin, että Harakka valitsi metaforisointitapaansa aina kumppanista riippuen. Suurimmat eroavaisuudet Harakalla olikin Niinistön ja Jaakonsaaren kanssa. Kun Niinistö metaforisoi kehollis-fysikaalisesti, käytti Harakka strukturaalisia metaforia. Tulkintani on, että hän pyrki olemaan kriittinen keskustelukumppani. Tämän hän toteutti muuttamalla tapaansa metaforisoida toisenlaiseksi kuin keskustelukumppanilla oli. Hassin kanssa Harakka tuntui olevan eniten samaa maata.

Inserttien metaforissa huomioitavaa on, että toimittajat metaforisoivat miespoliitikkojen inserteissä selvästi naisten inserttejä useammin strukturaalisesti (52,0 % - 16,7 %). Tämä ero tuntuu aika suurelle. Kuitenkaan tämän tutkimuksen perusteella en pysty selittämään, mistä ero voisi johtua. Inserteissä käytettyjen metaforien perusta-alueet jakautuvat laajalle alueelle. Inserttien tekijät eivät käyttäneet sodan, pelin eivätkä teatterin metaforia. Historialliset metaforat ja sanonnat olivat yleisempiä inserteissä kuin keskusteluissa. Tämä viittaa siihen, että toimittajat käyttävät metaforia poliitikkoja monipuolisemmin.

Inserttien kuvat tuntuivat olevan pääasiassa kuvituskuvia. Ne seurasivat uskollisesti puhetta, eivätkä lähteneet kertomaan muutamaa poikkeusta lukuunottamatta omia tarinoitaan. Kuvien tehtävänä oli lähinnä alleviivata ja vahvistaa puhe.

Toisessa luokituksessani tutkin metaforien käyttötarkoitusta. Luokittelussani jaoin

metaforat voimakkaisiin verbeihin sekä asioiden ja ihmisten nimittämiseen joksikin. Keskusteluissa sekä poliitikot että Harakka käyttivät metaforia nimittämään asioita. Tällaisilla metaforilla pyritään havainnollistamaan ympäröivää todellisuuttamme. Harakka käytti metaforia myös jonkin verran nimenannossa ihmisille. Nämä metaforat tarjoavat erilaisia identiteettejä. Inserteissä metaforisointi tulee vielä keskusteluja korostetummin esille. Inserteissä toimittajat myös viljelevät metaforissaan voimakkaita verbejä. Niiden tarkoituksena on kärjistää ja elävöittää kohdetta.

Olen korostanut työssäni kielen metaforisuutta. Metaforia käytetään paljon ja ne ovat kognitiivisen metaforateorian mukaan keskeisesti ohjaamassa ajatteluamme, merkityksellistämässä sitä. Ideologia tulee mukaan kuvioon, kun puhutaan merkityksistä. Ideologia onkin asioiden merkityksellistämistä. Tähän kuuluu vanhojen merkitysten uusintaminen, joka ilmenee työssäni vanhojen metaforien käyttämisenä itsestäänselvyyksinä. Toisaalta on myös mahdollista vanhaa kyseenalaistamalla luoda uutta. Vaihtoehtometaforien keksiminen on uusien merkitysten antamista. Jos haluaa välttää teennäisyyttä, järkeviä vaihtoehtoja löytyy kuitenkin yllättävän vähän. Vaikka varsinaisia vaihtoehtometaforia ei työssäni olekaan kovin paljon, toimivat analyysieni metaforien perässä olevat kommentit osana ideologiakritiikkiä.

Ideologiaa löytyy jokaisen puhujan puheesta, koska puhe heijastaa puhujan arvomaailmaa. Poliitikkojen puolueita ei erottaisi, jos katsoisi vain heidän keskusteluissa käyttämiään metaforia. Tarkastelin työssäni, oliko metaforaluokissa johdonmukaisia vinoutumia vasemmisto - oikeisto -akselilla. Ei ollut. Mitkä ideologiat jylläävät poliitikon ja toimittajan keskustellessa televisiossa? Metaforat kielivät yhteiskunnan nykytilasta, jossa eteenpäin vievinä ideologisina moottoreina ovat raha ja talous. Jaakonsaarikin toteaa, talouden ja työllisyyden suhteen olevan murtumaton. Siimeksen mielestä kuluttaa pitää, että pyörät pyörivät.

Joku saattaa ihmetellä työni otsikkoa. “Merkki taakse” oli isäni elämänohje polven korkuiselle Petrille. Minulle ei ollut aina selvää, miten päin paita piti pukea päälle. Merkki eli pesulappu toimi ja toimii edelleenkin mainiona muistuttajana. Merkki taakse. Samalla taakse viety merkki on itsestään selvien metaforien metafora.

8. LÄHTEET

- ALTHUSSER LOUIS 1984. Ideologiset valtiokoneistot. Gummerus. Jyväskylä.
- ARISTOTELES 1994. Runousoppi. Otava. Helsinki.
- ARO JARI 1999. Sosiologia ja kielenkäyttö. Retoriikka, narratiivi ja metafora. Tampereen yliopisto. Tampere.
- BARTHES ROLAND 1986. Kuvan retoriikkaa. Teoksessa Kuvista sanoin 3. Toim. Matti Lintunen. Suomen valokuvataiteen säätiö. WSOY:n graafiset laitokset. Porvoo, Juva.
- FAIRCLOUGH NORMAN 1997. Miten media puhuu. Vastapaino. Tammerpaino Oy. Tampere.
- FISKE JOHN 1992. Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen. Vastapaino. Gummerus. Jyväskylä.
- HALL STUART 1992. Kun ideologia uudelleen keksittiin. Torjutun paluu tiedotustutkimukseen. Teoksessa kulttuurin ja politiikan murroksia. Toim. Koivisto Juha, Lehtonen Mikko ja Lawrence Crossberg. Vastapaino. Gummerus. Jyväskylä.
- HELLSTEN IINA 1998. Monistettu Dolly. Johdatusta metafora-analyysiin. Kirjassa Media-analyysi toim. Anu Kantola, Inka Moring ja Esa Väliverronen. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus ja koulutusyksikkö. Tammerpaino Oy. Tampere.
- HELLSTEN IINA 1997. Metaforien Eurooppa. Näkökulmia suomalaiseen EU-journalismiin. Tampereen yliopisto tiedotusopinlaitos Sarja A 90. Jäljennepalvelu. Tampere.
- HELLSTEN IINA 1994. Suomen tie europerheen jäseneksi. Metaforien näkökulma journalismin tutkimukseen. Tiedotustutkimus/4.
- ISOTALUS PEKKA 1998. Kaveri vai peluri. Poliitikko mediassa. Toim. Isotalus Pekka. Atena. Jyväskylä.

- KALLIOKOSKI JYRKI 1996. Johdanto. Teoksessa Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä. Toim. Kalliokoski Jyrki Helsingin yliopiston suomenkielen laitos. Helsinki.
- KANERVA JUKKA 1994. Ryvettymisen hyvä puoli. Suomalainen politiikka ja poliitikot televisiossa. Nykykulttuurin tutkimusyksikkö. Jyväskylän yliopiston monistuskeskus.
- KANERVA JUKKA 1980. Ideologia: Tutkielma käsitteen ulottuvuuksista ja mahdollisuuksista. Valtio-opin pro gradu-työ. Jyväskylän yliopisto.
- KAUNISMAA Pekka 1992. Ideologia, kommunikaatio ja systeemit. Ideologian käsitteen teoria ja ideologian muutos. Jurgen Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teoriassa. Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen julkaisuja 53. Jyväskylän yliopiston monistuskeskus.
- KOSKI MAUNO 1992. Teoksessa Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin. Toim. Lauri Harvilahti ym. Suomen kirjallisuuden seura. Tampereen pikapaino Oy. Tampere.
- KOUKKUNEN KALEVI 1990. Atomi ja missi. Vierassanojen etymologinen sanakirja. WSOY. Porvoo, Helsinki, Juva.
- LAKOFF GEORGE & JOHNSON MARK 1999. Philosophy in the flesh. The embodied mind and its challenge to western thought. Basic Books. New York.
- LAKOFF GEORGE & JOHNSON MARK 1980. Metaphors we live by. The University of Chicago Press. Chicago and London.
- MORGAN GARETH 1986. Images of organization. Sage cop. Toinen painos. Beverly Hills, Calif.
- MORING TOM JA HIMMELSTEIN HAL 1993. Poliittikkaa riisuttuna. Kampanjakulttuuri murroksessa televisioidun politiikan aikaan. Yleisradio. Hakapaino. Helsinki.
- MYKKÄNEN JURI & LAUTELA ANTTI 1996. Poliittisen järjestötoiminnan metaforat vuoden 1994 presidentinvaaleissa. Teoksessa Pelkkää retoriikkaa. Toim. Palonen Kari ja Summa Hilka. Vastapaino. Tammerpaino. Tampere.
- NIKANNE URPO 1992. Teoksessa Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin. Toim. Lauri Harvilahti ym. Suomen

- kirjallisuuden seura. Tampereen pikapaino Oy. Tampere.
- ONIKKI TIINA 1992. Teoksessa Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin. Toim. Lauri Harvilahti ym. Suomen kirjallisuuden seura. Tampereen pikapaino Oy. Tampere.
- PALONEN KARI 1987. Tekstistä politiikkaan. Johdatus tulkintataitoon. Jyväskylän yliopisto. Valtio-opin laitoksen julkaisuja 54.
- PALONEN KARI & SUMMA HILKKA 1996. Johdanto - Retorinen käänne. Teoksessa Pelkkää retoriikkaa. Toim. Palonen Kari ja Summa Hilikka. Vastapaino. Tammerpaino Oy. Tampere.
- PEKONEN KYÖSTI 1996. Elävä metafora antiautoritaarisen karisman retoriikkana. *Politiikka/2*.
- PEKONEN KYÖSTI 1991. Symbolinen modernissa politiikassa. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja n:o 25. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- PERELMAN CHAIM 1996. Retoriikan valtakunta. Vastapaino. Gummerus. Jyväskylä.
- PIETILÄ VEIKKO 1997. Joukkoviestintätutkimuksen valtatiellä. Vastapaino. Tammerpaino Oy. Tampere.
- POSTMAN NEIL 1987. Huvitamme itsemme hengiltä. Julkinen keskustelu viihteen valtakaudella. WSOY. Juva.
- STENVALL MAIJA 1994. Pokeria vai sissisotaa - tutkimus poliittisen uutiskielen metaforista. *Politiikka/4*.
- THOMPSON JOHN B. 1984. *Studies in the Theory of Ideology*. Polity Press. T.J. Press Ltd. Padstow, Cornwall.
- VOLOSINOV VALENTIN 1990. Kielen dialogisuus. Vastapaino. Gummerus. Jyväskylä.
- VÄLIVERRONEN ESA 1998. Mediatekstistä tulkintaan. Kirjassa Media-analyysi. Toim. Anu Kantola, Inka Moring ja Esa Väliaverronen. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Tammerpaino Oy. Tampere.

VIDEOMATERIAALI

Musta laatikko-ohjelmat TV2:ssa

16.2.1999 Satu Hassi ja Jan-Erik Enestam

23.2.1999 Sauli Niinistö

2.3.1999 Suvi-Anne Siimes

9.3.1999 Esko Aho

16.3.1999 Liisa Jaakonsaari

LIITE I . INSERTTI SATU HASSISTA.

1/2

<p>ÄÄNI 1</p> <p>Nuoriso valmis on taistelemaan...</p> <p> </p> <p> </p> <p> </p> <p> </p> <p> </p> <p> </p> <p> </p> <p> </p> <p> </p> <p>“Ei askel horju, ei silmä säily...” fade out</p>	<p>ÄÄNI 2</p> <p>Satu Hassi sai poliittisen herätyksen jo 15 vuotiaana. Linnan “Täällä pohjantähden alla” havahdutti akateemisen porvarisperheen tyttären huomaamaan, että köyhiä sorrettaan. Partioaate vaihtui vasemmistolaisuuteen - sittemmin taistolaisuuteen. Päinvastoin kuin monet muut entiset taistolaiset Hassi ei häpeä menneisyyttään.</p> <p><i>“Tätä mä ainakin pidän sellaisena positiivisena perintönä - että että tota noin ikään kuin on niin kun kiinnostunut koko maailmasta.”</i></p> <p>Hassi oli kiinnostunut vaihtoehtoliikkeistä ja vihreästä aatteesta jo ennen kuin hän erosi kommunistisesta puolueesta vuonna 1984. Viime vuosikymmenellä Hassi tunnettiin kuitenkin paremmin feministisenä insinööriurailijana kuin poliitikkona.</p>	<p>KUVA JA KUVATEKSTIT</p> <p>Nuoriso marssii Helsingissä. Iskulauseita lakanoissa. “Chilen poliittiset vangit vapautettava”, “Työläisnuorisopäivät -76”, Oulun sos.dem. nuoriso-osasto 10-vuotta” Punaisia lippuja. Hassi haastattelussa.</p>
	<p>“Ei hän salaa sitä, että hänellä on sykkivä syli avoimna vain sille joka ei vaadi. Ei hän peittele poveaan, joka osaa paisua ja punastua. Hän hymyilee huulillaan, jotka tietävät tärkeämpääkin kun Isä meidän rukouksen.”</p>	<p>Viisi poliisia kantaa kettingeillä kaivinkoneeseen itsensä lukinneita luonnonsuojelijoita käsistä ja jaloista. Hassi puhujapöytä. Sama kuva + 100 % ääni jatkuu tekstin ajan.</p> <p>Kuka on Satu Majastina Hassi? s. 3.6.1951 Helsinki, dipl.ins 1979 tekn. lis 1985 Poliittinen ura: - teini-ilton varapj. 1971, vasemmistolaisessa opiskelijaliikkeessä 1970-l. alkupuoli, vihreä kaupungin valtuutettu 1985 -, vihreiden varapj. 1989 - 91 vihreiden kansanedustaja 1991 -, vihreiden eduskuntaryhman pj. 1991 - 93 vihreiden pj. 1997, rauhankasvatustituutti 1996 - 1997 “Rehelliiset työt” - Oy Tampella Ab Tamprock suunnittelu ja tutkimusins. 1979 - 81 - Tampereen teknillisen korkeakoulun vs. yliassistentti 1981 - 85 - vapaa kirjailija 1985 Lapset: Kaisa s. 1976, Hella s. 1979, eronnut ensimmäisestä miehestä nykyinen puoliso filosofian tohtori Jukka Valjakka 1995</p>

ÄÄNI 1	ÄÄNI 2	KUVA JA KUVATEKSTIT
<p>Äänitunnus</p>	<p>Kokemukset naisena miesvaltaisessa insinööriyrityksessä ja äitiys olivat tehneet Hassista feministin 70-luvun lopulla. Myöhemmin hän on tiedostanut, että kommunistit relevastelivat siinä missä muutkin miehet.</p> <p><i>“Sit mä kuulin tän saman toveri X:n kertoneen mun yhdelle ystäväntärelle, että oon mä sitä Satuakin nussinu - ja tätä mun ystävättäreni, joka tuntee mut aika hyvin sano, että ekkä oo. Sit sano, että...(fade out)</i></p> <p>Poliitikkona Hassia on nimetty äkkivääräksi, syöjättäreksi, riitaahaastavaksi hankalaksi ämmäksi. Hämmästyks oli suuri, kun paljastui, että yksinhuoltaja femakko oli rakastunut. Pispalan rautarouvalle oli kova pala, kun hänestä ei tullutkaan Euroopan ensimmäistä vihreää ministeriä viime vaalien jälkeen. Hassi oli ehdottomasti pätevin, mutta paikan sai eduskunnasta pudonnut helsinkiläisklikin edustaja.</p> <p><i>“Minä Pekka Olavi Haavisto.”</i></p> <p>Vihreiden maakuntalaiset olivat kuitenkin sitä vastoin tiukkoina puoluekokouksessa toissa vuonna. Istuva puheenjohtaja helsinkiläinen Tuija Brax syrjäytettiin ja kehäkolmosen ulkopuolinen ehdokas Hassi äänestettiin puolueen johtoon.</p> <p>Tapuuksia</p>	<p>Keskustelee Ruben Stillerin kanssa, joka on pukeutunut upseerin asuun.</p> <p>Stiller nauraa.</p> <p>Lehtileike 1, jossa otsikkona: “Yllätyshäät Tampereella. Kansanedustaja Satu Hassi nai tohtorin”.</p> <p>Lehtileike 2, jossa otsikkona: “Lukion fysiikka tunkee Sadun ja Jukan sänkyynkin”. (Suutelevat kuvassa.)</p> <p>Hassi haastateltavana.</p> <p>Haavisto vannomassa ministerin valaansa.</p> <p>Brax ja Hassi istuvat vierokkain. Valkokankaalle heijastettu ääntenlaskennan tulokset. Brax ja Hassi halaavat.</p>

LIITE 2. INSERTTI JAN-ERIK ENESTAMISTA.

1/2

ÄÄNI 1	ÄÄNI 2	KUVA JA KUVATEKSTIT
<p>..president. Fru Koivisto</p> <p>fade in. Haitarimusiikkia.</p>	<p>Entinen kalastajaliiton puheenjohtaja Jan-Erik Enestam ajautui politiikkaan vasta varsin myöhäisellä iällä. Kun Christoffer Taxell vuonna 1991 jätti eduskunnan, värvättiin RKP:n Turunmaan ehdokkaaksi hänen vanha luokkatoverinsa Cecco Enestam.</p> <p>Sittenmin Enestamin poliittinen ura on ollut nopeaa ja nousujohteista.</p>	<p>Enestam ja kaksi muuta miestä tuovat jouluhaukea Mauno ja Tellervo Koivistolle. Enestamin puhe feidataan muutaman sanan jälkeen. Lähikuvassa hauki. Koivisto katsoo haukea ja ottaa sen vastaan.</p> <p>Kokouksessa Taxell, Enestam ja Norrback vierekkäin. Rehmit ja Enestamit kättelevät vieraita.</p> <p>Enestamia kannetaan kultatuolissa täyden salin läpi. Ihmiset hurraavat ja nostavat käsiään ilmaan. Hidastettu kuva.</p>
		<p>Kuka on Jan-Erik Enestam?</p> <p>- syntynyt 12.3.1947 Västanfjärdissä Kemiön saarella, lempinimi Cecco, koulutus: valtiotieteen maisteri</p> <p>Työpaikat:</p> <p>Matkailun edistämiskeskuksen tutkija 1974, Ahvenanmaan maakunta-hallituksen toimistopäällikkö 1974 - 78, Västanfjärdin kunnanjohtaja 1978 - 83, Pohjoismaiden ministerineuvoston projektipäällikkö 1983 - 94, puolustusministeri Elisabeth Rehnin erityisavustaja 1990 - 91, RKP:n kansanedustaja 1991 alkaen, puolustusministeri 1994 - 1995, sisäministeri 1995 alkaen, RKP:n puoluejohtaja 1998 alkaen.</p> <p>Perhesuhteet: vaimo Solveig Enestam (pankkivirkailija) lapset: Pontus 28, Petra 25, Anton 10, yksi lapsenlapsi</p>
	<p>Vastikään 52 vuotta täyttäneen Jan-Erik Enestamin juuret ovat vahvasti Turun saaristossa. Enestamin suku - aluperin vain tavallinen Eriksson - on pitänyt kauppaa pienessä Västanfjärdin kunnassa jo satakunta vuotta.</p> <p>Ruotsinkielisestä kyläilyllistä sotkuisiin sisäministerin tehtäviin siirtyminen lienee aiheuttanut Enestamille monia harmaita hiuksia.</p>	<p>Enestam lenkkeilee kahden lapsensa kanssa. Venessä.</p> <p>Vaimo vilkuttaa laiturilta.</p> <p>Enestam kävelee kylmälaukku kädessään.</p> <p>Mehiläinen kukassa.</p> <p>Enestam sisällä talossaan.</p>

ÄÄNI 1 Voimakasta ja uhkaavaa musiikkia. <i>Homot! Kyität on homoja!</i>	ÄÄNI 2 Liberaalin kielipuolueen edustajana hän on vaatinut rasismien kitkemistä poliisivoimista ja kiintiöpakolaisten määrän nostamista, mutta lakkoilevat palomiehet, Helsingin öinen katukulttuuri ja etenkin eläinaktivistit eivät ole Enestamilta juuri ymmärrystä saaneet.	KUVA JA KUVATEKSTIT Mellakapoliisit harjoittelevat muodostelmassa. Öinen kuva, jossa poliisiauto kaupungin yössä. Ilmassa savua. Takana toisen hälytysajoneuvon vilkkuvalot. Stripteasebaarin kyltti. Vaalea nainen ravintolassa - kääntyy pois kamerasta. Nuorisojoukko kävelee poliisiauton ympärillä ja huutelee. Enestam nauraa.
--	--	---

LIITE 3. INSERTTI SAULI NIINISTÖSTÄ.

1/2

ÄÄNI 1	ÄÄNI 2	KUVA JA KUVATEKSTIT
<p>“Yllä talon katon, monelta se huomaamatta jää... kappale: Tuuliviiri</p> <p>“Hiki paidan selkääni liimaa kieli kuivuu suussani mun. Minä kaipaan viileää viimaa luona raudan hehkutetun. Ehkä vielä sen saan - kuka tietää. Päästään huilaamaan, mut ruetaan töihin - taas töihin kesken tätä urakkaa vaan jää. Liekki ahne syö käsinettä - rauta kiinni kouraan jää”</p>	<p>Nuoressa Sauli Niinistössä oli vielä tuuliviirin vika. Puoluesympatiat vaihtelivat liberaalien - jopa demarien välillä. Eikä hän oikein osannut päättää opiskelisisiko yhteiskunta- vai oikeustieteitä. Voiton vei lopulta kylmä järki kokoomuksen ja juridiikan muodossa.</p>	<p>Stillkuvia lapsuudesta ja nuoruudesta: pellavapää, autossa, yo-kuva, armeija, pelaa tennistä, istuu penkillä, ralliikuskurin asu päällä. Kuvamateriaalia vaaleista. Niinistö eduskuntatalon rappusilla. Niinistö puhujapöytätyössä tympeä ilme kasvoillaan. Kuka on Sauli Niinistö? synt. 24.8.1948 Salossa, koulutus oikeustieteen kandidaatti 1974, varatuomari 1977 Työpaikat: Kiskon piirin nimismies 1974 - 75, Turun hovioikeuden viskaali ja hovioikeudenneuvos 1976 - 99, oma lakitoimisto Salossa Polittiset luottamustoimet: Salon holhouslautakunta 1973, Salon kaupunginvaltuusto 1977, kansanedustaja 1987 - , puolustusvaliokunnan pj. 1993 - 95, kokoomuksen pj. 1994 alkaen, oikeusministeri 1995, valtiovarainministeri 1996 alkaen, Euroopan oikeistopuolueiden liiton pj. 1998 alkaen Perhesuhteet: vaimo Marja-Leena (kuoli 1995), Lapset: Niutti 18, Matias 18</p>
	<p>“<i>Puheenjohtajuus säilyi edelleen salolaisten hallussa.</i>” Kymmenen vuotta Salon kunnallispolitiikassa, muutama turha yritys eduskuntaan ja kaksi kautta rivikansanedustajana kypsyttivät lopulta Niinistöstä piinkovan seuraajan Salolaiselle ja Iiro Viinaselle. Hajaannuksen tielle ajaantunut kokoomus on hänen johdollaan saatu ojennukseen eikä valtion rahakirstuakaan</p>	<p>Perfti Salolainen murjaisee vitsein. Sanomalehden vaalimainos, jossa otsikko: “Sauli Niinistö Salon valtuustoon”. Vaalistudiossa. Vaalitulos TV:ssä. Juttelee Iiro Viinasen kanssa.</p>

ÄÄNI 1	ÄÄNI 2	KUVA JA KUVATEKSTIT
	<p>ole turhaan raoteltu.</p> <p>Napinaa sovinnistisista yksinvaltiaan otteista tosin kuultiin jopa omien aatetoverien suusta, mutta viime vaaleissa ennätyskellisen määrän ääniä kerännyt puoluejohtaja vain uhkui itseluottamusta ja tyrmäsi kuuluisalla tupajumipuheellaan vielä Natura-2000 ohjelmankin.</p> <p>Vuoden vanha romansi kolmikymppisen tv-toimittaja Leena Pasasen kanssa on hieman pehmittänyt viisikymppistä äreää Niimistöä.</p> <p>Poikamaista imagoa ovat ylläpitäneet myös nuorekas rullaluisteluharrastus ja jäsenyys eduskunnan jo nyt hajonneessa Tupu, Hupu ja Lupu-kerhossa. Mutta kovanaaman maine elää silti siikeässä.</p>	<p>Lahjoitetaan collegepaita, jossa ötökköiden kuvia. Pullistelee hauksiaan paita päällä.</p> <p>Vaaleanpunaisella reunuksella ympäröity kuva parista luultavasti jostakin ravintolasta.</p> <p>Rullaluistelee.</p> <p>Niimistö, Häkämies ja kolmas mies kävelevät kuplavoikkarille. Niimistö nostaa kättä ja auto pörisee pois.</p>
<p>“Se on auto Häkämies. Sinne mennään sisään.”</p>		

LIITE 4. INSERTTI SUVI-ANNE SIIMEKSESTÄ.

1/2

ÄÄNI 1	ÄÄNI 2	KUVA JA KUVATEKSTIT
<p>“Älkää kysykö mistä johtuu väkivalta Älkää kysykö mistä johtuu päihdeongelma Liisa on 14 eikä viihdy koulussa, mutta vielä vähemmän viihtyy kotona.” (Pelle Miljoona)</p>	<p>Suvi-Anne Siimes - helsinkiläisen opettajaperheen vanhin tytär oli eliittikoulun erilainen nuori, joka kääntyi 15-vuotiaana ortodoksiksi ja odotti ylioppilaskirjoitusten aikaan jo ensimmäistä lastaan.</p> <p>Vasemmistolaisuuteen hän heräsi romanttisella tavalla lukemalla eteläamerikkalaista runoutta ja tutustumalla vapautuksen teologiaan. Nuoruuden idoleihin kuului myös Pelle Miljoona.</p>	<p>Kuvassa Siimes ja toinen nainen, joka katsoo kiikareilla. Uputuskaste.</p> <p>Pablo Nerudan mustavalkokuva.</p> <p>Pelle Miljoona soittaa rumpuja ja laulaa. Siimes pomppii muutaman muun kanssa musiikin tahdissa.</p>
<p>“Älkää kysykö mistä johtuu väkivalta Älkää kysykö mistä johtuu päihdeongelma Liisa on 14 eikä viihdy koulussa, mutta vielä vähemmän viihtyy kotona.” (Pelle Miljoona)</p>	<p>Passiiviseksi feministiksi tunnustautuva Siimes löi itsensä läpi yhdellä televisioesiintymisellä, kun vasemmistoliiton naiset junttasivat hänet neljä vuotta sitten mukaan Yleisradion vaaliohjelmaan.</p> <p>Pian sanavalmis kansantaloustieteilijä valittiin jo puolueen varapuheenjohtajaksi. Viime keväänä vasemmistoliitto päätti kohottaa änkryäprofiliiaan nostamalla näyttävän Siimeksen sen uudeksi keulakuvakseen.</p>	<p>Kuka on Suvi-Anne Siimes? synt. 1.6.1963 Helsingissä, koulutus valtiotieteen lisensiaatti Työpaikat: patkakoopetustöitä Helsingin yliopistossa ja kauppaakorkeakoussa 1993 alkaen Poliittinen ura: perustajajäsen sitoutumaton vasemmistoryhmittymässä 1980 - luvulla, Pohjan kunnanvaltuusto 1992, vasemmistoliiton pj. 1998, kulttuuriministeri 1998 -99 Harrastukset: lenkkeily, suunnistus, leivonta Perhesuhteet: aviomies Kari Penkkilä (terveyskeskuslääkäri), lapset: Nikolaos 15, Irinja 14, Olga 7</p>
		<p>Television vaalitentissä. Kuvassa Pertti Paasio.</p> <p>Puoluekokouksessa.</p>

ÄÄNI 1	ÄÄNI 2	KUVA JA KUVATESTIT
<p>Moottoritie on kuuma. (Pelle Miljoona)</p>	<p>Miten tää ihan käytännössä muuttaa sinun elämäsi?</p> <p><i>“No, ainakin jos ei ihan hullusti käy mulla on ensimmäistä kertaa riittävän pitkäaikainen kolmen vuoden työsuhde edessä, että kun mä kuulun tähän päättyöläisten sukupolveen niin tää taloudellisesti helpottaa oloani, että rikkimenneen television tilalle hankittu uusi on helppo maksaa huultavasti”.</i></p> <p>Siimes onkin poikennut puolueensa perinteisestä raskaan teollisuuden ay-siivestä vastustamalla ehdottomasti ydinvoimaa sekä puhumalla päättyöläisistä, freelancereista ja yksinpuurtavista pienyrityksistä tämän yhteiskunnan todellisina riistettyinä.</p> <p>Siimeksen omat päättyöt tosin jatkuivat televisiohankintojen kannalta suotuisissa merkeissä seitsemän kuukauden mittaisella kulttuuriministerin pestillä.</p> <p>Vanhain liiton vasemmistolaiset saattavat vierastaa Siimeksen ympärille rakennettua vaalikampanjaa ja nuoren puoluejohtajan sämpyläntuoksuista imagoa. Uusimaalaisille Fiskarsin ja Karjalohjan rauhaisassa porvarimiljöössä eläville naapureille kynnyksistä vasemmistolaitoista voi taas osoittautua hiukan liian korkeaksi.</p>	<p>Toimittaja kysyy.</p> <p>Siimes vastaa lähikuvassa.</p> <p>Siimes istuu yksin eduskunnan ministerilehterillä.</p> <p>Halaa Claes Anderssonia.</p> <p>Vannoo ministerin virkavalaa.</p> <p>Miehiä aulassa. Kamera kääntyy televisioon, jossa pyörii Siimeksen television vaalimainos. Leipoo leipää.</p> <p>Katsoo postilaatikkoon. Kävelee posti kädessään venäjänvinttikoiran kanssa ja hymyilee. Postista erottuu selvästi Aku Ankka -lehti.</p>

LIITE 4. INSERTTI ESKO AHOSTA.

1/3

<p>ÄÄNI 1</p>	<p>ÄÄNI 2</p>	<p>KUVA JA KUVATEKSTIT</p>
<p>Työläislaulua</p>	<p>Työväen nuorisopäivät Tampereella 1976. Paikalla myös nuoren keskustan liiton parikymppinen puheenjohtaja Esko Aho joukkoineen.</p> <p><i>“Kun olen seurannut päivien järjestelyjä ja toteutusta niin en ole voinut vältyä siltä tuntemukselta, että tässä on kysymyksessä vasemmistopuolueiden kunnallisvaalitapahtuma, joka on rahoitettu yhteiskunnan ja ammattiyhdistysväen varoin.”</i></p> <p>Vuonna 1978 Aho kertoi puoluekokousväelle kuka olisi paras mies keskustan johtoon.</p> <p><i>“Meidän päämääränämme on ollut Paavo Väyrysen saaminen puolueen puheenjohtajaksi ... hän ei ole nyt käytettävissä ... tänään pitämässään kokouksessa yksimielisesti hyväksynyt.”</i></p>	<p>Työläisnuoret laulavat. Nuoria keskustalaisia lippalakit päässä yleisönä. Aho lähikuvassa puku päällä.</p>
<p>taputusta</p>	<p>Yleisöä penkeillä istumassa. Aho puhujapöytänsä.</p> <p>Aho livenä studiossa katsomassa inserttiä. Hymyilee. Aho puhuu insertissä. Yleisöä, jossa esimerkiksi Johannes Virolainen.</p>	<p>Yleisöä penkeillä istumassa. Aho puhujapöytänsä.</p> <p>Aho livenä studiossa katsomassa inserttiä. Hymyilee. Aho puhuu insertissä. Yleisöä, jossa esimerkiksi Johannes Virolainen.</p>
		<p>Esko Tapani Aho s. Vetelissä, vanhemmat maanviljelijöitä, puoliso Kirsti 1980 lapset: Antti 1981, Jukka 1983, Elina 1987, Pekka 1996 - ylitoppilas 1973, valtiot.kand 1980 Poliittinen ura: keskustanuorten pj. 1974 - 80, ulkoministeri Paavo Väyrysen pol.sihtööri 1979 - 80, kansanedustaja 1983 -, keskustan pj. 1990 -, pääministeri 1991 - 95 Ei poliittiset työpaikat: Kannuksen elinkeinoasiamies 1980 - 91 (hoiti virkaa 1,5 vuotta) Luottamustoimia: Suomen hiihtoliiton pj. 1996 -, Kansainvälisen hiihtoliiton varapresidentti 1996 -, Suomen olympiakomitean varapj. 1997 - etc.</p>

ÄÄNI 1	ÄÄNI 2	KUVA JA KUVATESTIT
	<p>Seuraavana vuonna Aho nimitettiin ulkoministeri Paavo Väyrysen poliittiseksi sihteeriksi.</p> <p>Suurelle yleisölle vielä tuntematon Aho valittiin keskustan puheenjohtajaksi vuonna 1990.</p> <p>Vuoden kuluttua keskustan nuori kyky peittoosi vanhat naamat television suuressa vaalikeskustelussa.</p> <p><i>“Tänä iltana erityisesti Suomen valtion talouden tervehdyttämistä, joka on ...” (fade out)</i></p> <p>Keskusta sai vaalivoiton ja Aho pääministerin salkun. Media riehaantui maan historian nuorimmasta pääministeristä, joka oli televisiokameroiden edessä kuin kotonaan. Ihaastusta lisäsivät Ahon lapsikatras ja sievä vaimo. Kotiäiti Kirsti Ahosta puhuttiin jopa Suomen prinsessa Dianana. Kiireinen perheenisä ehti käydä kerran viikossa Kannuksessa.</p>	<p>Nainen kansallispuku päällä puoluekokouksessa.</p> <p>Eeva Kuuskoski ja Aho odottavat vaalin ratkeamista. Aho tuulettaa. Heitetään ilmaan.</p> <p>Puhuu vaalitentissä.</p>
Kameran räpsettä.	<p>Suurtyöttömyys, pankkikriisi ja devalvaatio ja muut lama-ajan vakavat ongelmat tekivät Ahon hallituskaudesta ennätysvaikean. Nuoren pääministerin media-aura himmeni ja ylimieliseltä vaikuttava Kannuksen lausunto linko alkoi tympääntyttää monia.</p> <p>Ahoa on luonnehdittu tylsäksi. Ainoa pahe on pelihimo.</p>	<p>Kättelee Kirstin kanssa. Lähikuva Ahosta. Urheilukilpailujen katsomossa. Ulkona. Silvia, Esko, Kirsti ja Kalle-Kustaa. Kotona Kannuksessa.</p> <p>Mielenosoitus eduskuntatalon edessä. Kylvttejä, joissa vaaditaan työtä. “Hallitus ulos”.</p>
Työttömille töitä.	Pelaa pajatsoa. Osuu keskelle ja voittaa.	

ÄÄNI 1	ÄÄNI 2	KUVA JA KUVATEKSTIT
	<p>Oppositiojohtaja Aho pyrkii nyt ensimmäistä kertaa pääkaupungista eduskuntaan. Pian näemme onko Kannuksen kasvatista Kontulan kingiksi.</p> <p><i>“Onks teillä ikävä Esko Ahoa pääministeriksi?”</i></p> <p><i>“No, ei. Mä oon stadilainen paljasjalkainen.”</i></p> <p><i>“Miks ei Esko Aho kelpaa?”</i></p> <p><i>“Ei landepaukut kelpaa. Ei kelpaa landepaukut missään nimessä.”</i></p>	Tuulipukuinen nainen toimittajan haastateltavana.

<p>ÄÄNI 1</p>	<p>ÄÄNI 2</p>	<p>KUVA JA KUVATEKSTIT</p>
<p>”Niin silloin aamu koittaa mun kansalleni. Aurinko paistaa työlläisellekin...” (demarinuoret laulavat)</p>	<p>Paavo Rintalan ”Pojat” sijoittuu sodanaikaiseen Raksilan kaupunginosaan Oulussa. Liisa Jaakonsaari, omaa sukuaan Ollakka, kasvoi samaisella asuinalueella sotien jälkeen. Sittenmin Jaakonsaari on ostanut puutalon Raksilasta, jota nykyisin asuttavat oululaiset jupit.</p> <p>Jaakonsaaren isä oli rintamaveteraani ja uuttera työmies. Liisan veli kuoli pienenä. Köyhydestä huolimatta perheen ainokainen pantiin oppikouluun. Äidin vaikea astma ja ainainen huoli siitä, mistä saada rahat lääkkeisiin varjostivat Liisan lapsuutta. Kun valtio alkoi korvata lääkkeitä 70-luvun alussa Jaakonsaari huomasi lopullisesti kuinka hieno aate sosiaalidemokratia on.</p>	<p>Ote elokuvasta ”Pojat”, jossa lapset juoksevat puutalojen keskellä. Talvista Raksilaa nykyään.</p> <p>Still-kuuvia. Perhe. Hautajaiset. Kuva nuoruudesta. Ulkokuva, jossa paljon ihmisiä. Valkolakki.</p> <p>SDP:n puoluekokous, jossa lauletaan.</p> <p>Kuka on Liisa Jaakonsaari?</p> <ul style="list-style-type: none"> - s. 2.9.1945 Oulussa - vanhemmat: työmies Verner Ollakka ja Lyyli Liukku - opinnot: yo 1966 - opintoja Oulun yliopistossa <p>Poliittinen ura:</p> <ul style="list-style-type: none"> - SDP:n kaupunginvaltuutettu Oulussa v. 1972 - 95 - SDP:n kansanedustaja v. 1979 - - SDP:n varapj. V. 1993 - - työministeri 1995 - 1999 <p>Ei-poliittiset työpaikat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oulun Ylioppilaslehden päätoimittaja v. 1970 - 71 - Pohjolan Työn toimittaja 1972 - <p>Harrastukset: luonto, kalastus, lukeminen</p>
	<p>”Se sopimus - tullisopimus on hyväksyttävissä vain sillä edellytyksellä, että voidaan ryhtyä voimakkaisiin toimenpiteisiin suunnitelmatalouden kehittämiseksi maassa.”</p>	<p>Paavo Lippo haastatellaan.</p>

ÄÄNI 1	ÄÄNI 2	KUVA JA KUVATEKSTIT
	<p><i>“Sosiaalidemokraattinen puolueväki ja ennen kaikkea ne 200 000 työtöntä odottivat ...” (fade out)</i></p> <p>Toimittajaksi ryhtynyt Jaakonsaari valittiin eduskuntaan vuonna 1979. Jaakonsaari on tullut viime vuosina tunnetuksi erilaisilla listoillaan. Viime vaalien alla nim kutsutut iiroviinashenkiset leikkauslistat herättivät kummastusta.</p> <p>Lipposen hallituksessa Jaakonsaari sai epäkiitollisen työministerin salkun. Hallitus teki kuuluisan lupauksensa työttömyyden puolittamisesta.</p> <p><i>“Suomalaisten ja yhteiskunnan parhaaksi”</i></p> <p>Noin vuosi sitten Jaakonsaari kohutti taas listoillaan.</p> <p><i>“Mitään listoja ei ole olemassa yksinkertaisesti.”</i></p> <p>Listoilla, joita ei siis ollut pisteytetty lehtien suhtautumista työministeriön. Jaakonsaaren puoluetoveri Ulpu Iivarin työnantaja Gray Eminence laskutti työstä parisataa tuhatta markkaa.</p> <p>Jaakonsaari vertasi kohteluaan jupakassa Jeesuksen ristinnaulitsemiseen. Liisa Jaakonsaarta pidetään remskeänä</p>	<p>Jaakonsaari puhujapöytästä.</p> <p>Sanomalehden otsikko 1. ‘Liisan paperi leikkasi työttömyysturvaa’. Otsikko 2. ‘Viinaseen kehu oli kuin kuolemansuudelma’.</p> <p>Lipponen kävelee.</p> <p>Vannotaan ministerivalaa.</p> <p>Jaakonsaari vannoo taas.</p> <p>Listaa kuvataan. Iivarin kuva. Liisa huitoo käsillään.</p> <p>Kirsti Pohjonen ja Jaakonsaari pöydän ääressä.</p>

ÄÄNI 1	ÄÄNI 2	KUVA JA KUVATEKSTIT
	<p>ja huumorintajuisena.</p> <p><i>“Minä ainakin henkilökohtaisesti ajatellu olla semmoinen SDP:n Marco Bjurström, joka toisi vähän bumtsibumia tähän touhuun.”</i></p> <p>Toive toteutuu.</p> <p><i>Aaaarrrr... Täällä sitä ollaan. Hyvää hyvää oikein hyvää iltaa sinne kotikatsomoihin. Tänään on alkamassa käsittämätön maailman ensimmäinen ainoa superspecial superihmeinen vaalibumtsi nimittäin. Ensimmäinen piste tulee tänne Liisan joukkueelle. Upeeta. Ja nyt kysymys. Kuka tahansa teistä saa vastata. Marilyn Monroe oli ... (fade out)</i></p>	<p>Jaakonsaari huumorituulella.</p> <p>Marco Bjurström.</p>